

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1912. Första Kammaren. Nr 21.

Onsdagen den 27 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Schotte* aflämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående medgifvande för provinsialläkaren Herman Anton Melén att komma i åtnjutande af de från och med år 1912 fastställda aflöningsförmåner för provinsialläkare; samt

2:o) angående anslag för vissa anordningar vid Trollhätte kraftstation till förekommande af driftstörningar.

Justerades protokollen för den 20 i denna månad.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning af väckta motioner om utbetalning af skadestånd för förluster genom en i juli 1904 utbruten skogsbrand å Aper-tins och Ilbergsbyns hemmans marker, och

nr 27, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för vattenfallsstyrelsen att från Trollhätte fastighetsförvaltnings rörelsekapital utlämna byggnadslån för uppförande af egna-hemsbyggnader å statens egendomar vid Trollhättan; äfvensom

lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar af sjölagen samt till lag om ändrad lydelse af 1 § i lagen den 12 juni 1891, in-fattande vissa bestämmelser om sjöfynd.

Föredrogs ånyo Första kammarens andra tillfälliga utskotts den 20 och 22 innevarande mars bordlagda utlåtande nr 6, i anledning af inom båda kamrarna väckta motioner om åvägbringande af utredning i fråga om effektiva åtgärder för underlättande af jordupplåtelser för egna hem å kronomark i Norrland.

Om underlättande af jordupplåtelser för odlingslägenheter å kronomark i Norrland.

Uti en inom Första kammaren väckt, till utskottet öfverlämnad motion nr 80 hade herr *Rosén* hemställt, att Riksdagen måtte besluta

Första kammarens protokoll 1912. Nr 21.

Om underlåtande af jordupplåtelse för egna hem å kronomark i Norrland.

att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående åstadkommande af effektiva åtgärder för underlättande af jordupplåtelse för egna hem å kronomark i Norrland.

Jämväl i Andra kammaren hade väckts en likalydande motion nr 234 af herrar *Bäckström* och *Wikström*.

(Forts.)

Andra kammaren hade på tillstyrkan af sitt fjärde tillfälliga utskott i utlåtande nr 2 för sin del beslutit, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående åstadkommande af mer effektiva åtgärder för underlättande af jordupplåtelse för odlingslägenheter å kronomark i Norrland.

Sedermera hade Första kammaren genom protokollsutdrag delgifvits nämnda beslut; och hade kammaren remitterat detta ärende till förberedande behandling af sitt andra tillfälliga utskott, som i nu föredragna utlåtande på åberopade skäl hemställt,

att Första kammaren icke måtte biträda Andra kammarens i ärendet fattade beslut,

men att kammaren ville för sin del besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes taga under öfvervägande, huruvida icke åtgärder i den riktning, som utskottet i föreliggande utlåtande ifrågasatt, kunde vidtagas för underlättande af jordupplåtelse för odlingslägenheter å kronoparker och öfverloppsmarker i de sex nordligaste länen.

Herr *Odelberg*: Det är nog bra, att Riksdagens ledamöter visa intresse för jordupplåtelse på kronoparker och öfverloppsmarker uti de nordliga länen, men detta intresse kan gå väl långt, och mig förefaller det som om detta skulle vara fallet i det tillfälliga utskottets föreliggande utlåtande.

Riksdagen beslöt, såsom herrarne torde erinra sig, år 1909, att upplåtelse på kronoparker och öfverloppsmarker skulle ske efter helt och hållet nya grunder och därmed kronotorpssystemet afskaffas. Det förslag, som kom från regeringen, grundade sig på ett förslag från den s. k. norrlandskommittén. Norrlandskommittén skref och begärde samtidigt, att Kungl. Maj:t skulle verkställa dessa upplåtelse med stor försiktighet. Detta pointerades också i propositionen från Kungl. Maj:t, och när Riksdagen bifallit, hvad Kungl. Maj:t föreslagit, skref Riksdagen samtidigt, att »då det mången gång kan vara tvifvelaktigt, hur ett odlingsföretag af den art som nu ifrågavarande kommer att utfalla, torde det ligga vikt uppå, att från statens sida åtgärd icke vidtages, som kan locka nybyggare in på sådant företag, utan torde hvarje särskild lägenhetsupplåtelse böra tillkomma på vederbörande nybyggares initiativ.»

Nu har emellertid, så hastigt som två år efter det Riksdagen fattade sitt beslut om nya upplåtelseformer, vid denna riksdag väckts icke mindre än tre motioner med förslag till ändringar. Af hrr *Lindhagen* och *Hage* uti Andra kammaren har väckts en motion med begäran om ändringar i de år 1909 antagna bestämmelserna om upplåtelse af odlingslägenheter å kronoparker och öfverloppsmarker inom de sju nordligaste länen. I denna motion göres anmärkning mot de

alla flesta af villkoren för jordupplåtelse. Den är bemött af jordbruksutskottet, till hvilken den blifvit hänvisad, och är enhälligt af jordbruksutskottet afstyrkt. Den är vidare afstyrkt utan diskussion i denna kammare i lördags och äfven afstyrkt uti lördags af Andra kammaren. Sedan har, efter denna motion, väckts såväl i Första som i Andra kammaren motioner i enahanda syfte, i Andra kammaren af herrar Bäckström och Wikström och i denna kammare af herr Rosén, där det föreslås att åvägabringa utredning »angående åstadkommande af effektiva åtgärder för underlättande af jordupplåtelse för egna hem å kronomark i Norrland». Motionen från Andra kammaren är behandlad i nämnda kammare och nu äfven af tillfälligt utskott i Första kammaren. Andra kammaren har tagit sitt tillfälliga utskotts beslut, som tillstyrker motionen. Sälunda har Andra kammaren afslagit en motion och tillstyrkt en annan motion, båda gående ut på samma sak. Tillfälliga utskottet i denna kammare har icke ansett sig kunna tillstyrka bifall till motionen, utan har hemställt om en skrifvelse i det syfte, som angifves i motiveringen, där det sägs: »Det kan nämligen ifrågasättas, huruvida icke skogstjänstemännen skulle kunna vid lämpliga tillfällen undersöka och kartlägga större sammanhängande, till odling dugliga områden i närheten af odlad bygd eller kommunikationsled samt å desamma på en gång utstaka lägenheter af för ändamålet lämplig storlek, allt under förutsättning att hinder från skogsvårdens synpunkt icke förefunnes för ett upplåtande af lägenheterna. Därjämte kunde i samband med andra förrätningar å kronoskogarna utstakas en eller annan lägenhet, utan att den vore belägen vid odlad bygd eller kommunikationsled, där ett upplåtande af densamma kunde anses vara för skogens vård och bevakning gagneligt.»

(Om underlättande af jordupplåtelse för odlingslägenheter å kronomark i Norrland

(Forts.)

I öfverensstämmelse med den motiveringen har tillfälliga utskottet i denna kammare tillstyrkt en skrifvelse till Kungl. Maj:t.

Således, detta är att gå rakt stick i stäf mot hvad Riksdagen en gång förut skrifvit. Riksdagen har nämligen då begärt, att största försiktighet skulle iakttagas med upplåtelse af dessa odlingslägenheter, att detta skulle ske på initiativ från den person, som ville ha upplåtelse af mark, och att från kronan icke skulle vidtagas åtgärd för att locka folk in på ett så vanskligt företag.

Hvarför har denna motion kommit fram? Jo, på grund af ett enstaka fall, som i motionen är relateradt, där en arbetare för länge enligt motionärernas mening fått vänta på besked från domänstyrelsen angående en begärd upplåtelse. Dröjsmålet är förklarligt, ty hans framställning skedde före år 1909, då skogstjänstemännen hade vetskap om, att nya upplåtelseformer voro ifrågasatta och att kronatorp icke vidare skulle upplåtas. Jägmästaren har kanske också varit så upptagen, att han icke hunnit med att verkställa besiktning på det begärda området, ty sådana besiktningar kunna icke äga rum i de nordligaste länen under en stor del af året. Sedan besiktningen gjorts, har det emellertid icke sölats med att lämna svar. Den 16 juli 1910 har besiktningen verkställts, den 21 juli afgaf öfverjäg-

Om underlåtande af jordupplätelser för odlingslägenheter å kronomark i Norrland.

(Forts.)

mästaren utlåtande och den 26 juli samma år var det afböjande svaret från domänstyrelsen klart. På grund af detta enstaka fall har motionen blifvit väckt, och motionären har äfven sökt stärka sin motion genom ett utdrag ur en tidningsartikel, i hvilken sökanden gifvit luft åt sin förtrytelse i ordalag, som icke i mina ögon stärker hans framställning, utan snarare visar att han är olämplig att användas som nybyggare. Emellertid kan jag icke finna, att det är lämpligt att blott på grund af detta enstaka fall gå till Kungl. Maj:t och begära, att det skall vidtagas andra åtgärder än de, som tillämpats under loppet af de två sista åren. Nog hafva jägmästarna i dessa stora revir i Norrland så mycket att göra med skogens vård och skötsel, att man ej bör pålägga dem arbeten, som kanske i de flesta fall ej blifva till någon nytta, ty hvem vet om någonsin spekulanter anmäla sig just till de odlingslägenheter, som af jägmästaren utvalts och kartlagts. Jag kan icke se, att man genom det föreslagna tillvägagångssättet vinner något. Jägmästarens tid blir olämpligt upptagen, och jag vill för öfrigt icke vara med om att frångå de åsikter, som uttalades af Riksdagen år 1909, nämligen att dessa upplätelser skola ske med stor försiktighet och att något initiativ icke skall tagas från statens och jägmästarnas sida. På grund häraf ber jag att få yrka afslag på Första kammarens tillfälliga utskotts hemställan, och jag gör det så mycket hellre, som Andra kammaren fattat ett annat beslut, så att om det skulle här blifva något beslut i öfverensstämmelse med vårt utskotts hemställan, måste en sammanjämkning äga rum och sedan detta skett, skulle ärendet gå tillbaka till kamrarna för slutligt besluts fattande. Jag tycker icke, att frågan är så pass viktig, att man skall underkasta sig så mycket besvär. Jag yrkar därför, som sagdt, afslag på utskottets hemställan.

Grefve Lagerbjelke: Den föregående talaren har börjat sitt anförande med att medgifva, att det är godt, att det finnes intresse för upplätelser af ifrågavarande lägenheter i Norrland. Med denna utgångspunkt, som naturligtvis varit bestämmande äfven för utskottet, kan jag icke finna annat, än att utskottets hemställan bör bifallas. Det är onekligt, att ett visst virrvarr uppkommit genom att frågan behandlats på så många olika håll. Jag vill emellertid framhålla, att motionerna i Första och Andra kammaren äro likalydande och afsevärdt skilja sig från den motion, som behandlats af jordbruksutskottet. Denna senare gick ut på verkliga ändringar af den författning, som tillkom år 1909. Detta afses nog icke af de motioner, som nu behandlats af de två kamrarnas tillfälliga utskott, äfven om uttrycken där, det medger jag, äro något sväfvande. Hvarken Första eller Andra kammarens tillfälliga utskott vilja upprifva 1909 års författning; utan det är endast fråga om tillämpningen i visst afseende, nämligen i hvad som rör statens initiativtagande. Efter min mening är Första kammarens utskotts hemställan att föredraga framför Andra kammarens utskotts, då denna senare är mycket sväfvande, äfven om af motiveringen framgår, att det är statens initiativtagande det egentligen gäller. Första kammarens ut-

skott har därmed inskränkt sig till att påpeka de förbättringar, som borde kunna ske i ett visst afseende. Äfven är det en annan skillnad mellan båda utskottens utlåtanden, i det att Första kammarens utskott hemställer, att de ifrågasatta åtgärderna borde tillämpas, icke, såsom motionären och Andra kammarens utskott ifrågasatt, endast i de fyra Norrlandslänen, utan i de sex nordligaste länen. Skall någon ändring vidtagas, är det tydligt, att den bör tillämpas i alla dessa, då 1909 års författning rör dessa län. Att skära bort två län från tillämpningsområdet kan icke rimligtvis komma ifråga.

Hvad själfva kärnpunkten i Första kammarens utskotts hemställan beträffar, så går den ut på, att det borde vidtagas vissa förberedande åtgärder, i det jägmästarna skulle vid tillfällena undersöka lämplig mark och sedan utstaka lägenheter med för ändamålet passande storlek. Sådant kan icke vara annat än godt. Det är tydligt, att om sådana förberedande åtgärder vidtagas, så erhåller man en betydlig tidsvinst, då utstakning är gjord på förhand. Vidare är det gifvet, att statens jägmästare sitta inne med större sakkännedom än den enskilde om de områden, som äro lämpliga. Jag kan icke finna, att vidtagande af dessa förberedande åtgärder strida mot de principer, som ligga till grund för 1909 års författning. Jag vill för öfrigt påpeka, att dessa åtgärder, som nu af utskottet föreslås, med fördel tillämpades före år 1909. Äfven vill jag meddela att uppslaget till utskottets hemställan kommit från föredragande byråchefen i domänstyrelsen, hvilken tillika upplyst att generaldirektören i domänstyrelsen anser dessa åtgärder vara lämpliga och sålunda för sin del gillar dem. Vidare får jag meddela, att utskottet inhämtat, att det tillfälliga utskott i Andra kammaren, som behandlat den lika lydande motionen därstädes, förklarat sig gilla den framställning, som nu gjorts af Första kammarens tillfälliga utskott.

Herr talman! Då jag icke kan finna annat, än att utskottets hemställan icke på något sätt rubbar de principer, som ligga till grund för 1909 års riksdagsskrifvelse, och uteslutande skulle vara till gagn för kolonisationen i Norrland, så ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Grefve S p e n s: Då jag deltagit i behandlingen af detta ärendet inom utskottet, ber jag att få yttra några ord i anledning af den förste ärade talarens anförande.

Den ärade talaren yttrade, att det skulle vara inkonsekvent af kammaren att nu antaga det tillfälliga utskottets förslag, därför att kammaren i lördags hade enhälligt godkänt ett betänkande från jordbruksutskottet, hvori jordbruksutskottet enhälligt hade afstyrkt en af herrar Lindhagen och Hage väckt motion. Nu är emellertid förhållandet, att jordbruksutskottet i sitt nämnda betänkande gifvit anvisning på den nu ifrågavarande motionen såsom acceptabel och sagt, att det icke vore något ett erinra mot den motionen. Jag skall be att få uppläsa ett par rader i jordbruksutskottets betänkande, som visar detta. Det heter nämligen där:

Om underlåtande af jordupplätelser för odlingslägenheter å Kronomark i Norrland.

(Forts.)

Om underlät-
tande af jord-
upplätelser för
odlingslägen-
heter å krono-
mark i Norr-
land.

(Forts.)

»I detta sammanhang vill utskottet erinra därom, att Andra kammaren vid innevarande års riksdag på grund af en inom kammaren af herrar Bäckström och Wikström väckt motion, hvilken af kammarens fjärde tillfälliga utskott i dess utlåtande nr 2 i hufvudsak tillstyrkts, för sin del beslutat, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående åstadkommande af mera effektiva åtgärder för underlättande af jordupplätelser för odlingslägenheter å kronomark i Norrland. Emot verkställandet af en dylik mera omfattande utredning har utskottet gifvetvis icke något att erinra, då utskottet, såsom ofvan antydts, lifligt behjärtar önskvärldheten af att detta slag af egnahemsrörelse röner all möjlig uppmuntran från statsmakternas sida.»

Jordbruksutskottet synes sålunda för sin del hafva ansett att ifrågavarande motion skulle i sin helhet kunna antagas af Riksdagen. Så långt har Första kammarens tillfälliga utskott emellertid icke velat gå, därför att domänstyrelsen redan i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställt om vidtagande af ett par af de åtgärder, som i förevarande hänseende anses mest önskvärda. Äfven de åtgärder, som Första kammarens tillfälliga utskott nu tillstyrkt, lära, såsom den näst föregående talaren anmärkt, icke inom domänstyrelsen röna motstånd, och det synes, som om domänstyrelsen icke velat göra framställning till Kungl. Maj:t äfven om sådana åtgärder, som nu ifrågasättas, på grund af motiveringen i Riksdagen till 1909 års författning. Jag kan för min del icke inse annat, än att kammaren nu bör antaga sitt tillfälliga utskotts förslag.

Herr Odelberg: Med anledning af den siste ärade talarens påpekande, att jordbruksutskottet har hänvisat till denna motion och icke haft något att erinra mot dess antagande, ber jag att få erinra, hvilket också synes af betänkandet, att jag icke deltagit i det beslutet.

Jag sade ej heller att denna kammarens beslut i lördags med anledning af Lindhagens af jordbruksutskottet afstyrkta motion skulle strida mot den nu föredragna tillfälliga utskottets hemställan, utan att Andra kammaren fattat stridiga beslut, då den å ena sidan afslagit Lindhagens motion och å andra bifallit Bäckströms och Wikströms, som blifvit af ett tillfälligt utskott tillstyrkt.

Hvad beträffar upplysningen, som lämnats af grefve Lagerbjelke, att Andra kammarens tillfälliga utskott är benäget att taga Första kammarens tillfälliga utskotts förslag, så är ju saken då snart ordnad; men jag hemställer ännu en gång, om det är lämpligt, att Riksdagen skall för ett enda fall, ett fall, som berodde på omständigheter, som äro fullt förklarliga, skriva till Kungl. Maj:t uti en sådan detaljsak som denna. Det torde också vara ganska olämpligt, att jägmästare skola blifva den bestämmande vid upplätelser af odlingslägenheter. Följden blir, att det är staten och jägmästare, som få stå för det, om det sedan befinnes, att platsen icke är lämplig.

Saken är visserligen obetydlig, men jag tycker, att det är inkonsekvent att så kort efter, sedan man utfärdat bestämmelser och

uttalat att man icke vill locka in folk på kronoparkerna, skriva till Kungl. Maj:t i motsatt syfte. Jag tycker, att Kungl. Maj:t kan få sköta denna sak själf, utan att Riksdagen skall blanda sig i allt möjligt.

Jag vidhåller mitt yrkande om afslag på utskottets hemställan.

*Om underlå-
tande af jord-
upplåtelse för
odlingslägen-
heter å krono-
mark i Norr-
land.*

(Forts.)

Herr Rosén: Inom utskottet har jag vid behandlingen af detta ärende redogjort för ett flertal andra fall, där liknande tidsutdräkt förekommit. Jag har icke ansett behöfligt att belasta motionen med alla dessa, hvilket jag dock skulle hafva gjort, om jag vetat att herr Odelberg verkligen ansett det behöfligt.

Jag vill framhålla, att det är icke fråga om att locka in nybyggare på kronoskogarne, såsom herr Odelberg sökt göra gällande. Meningen är endast, att man skall slippa vänta ett och två år eller kanske längre för att få ett stycke kronomark, som är odlingsbar, upplåten åt sig. Dessutom ur sparsamhets-synpunkt är den nu gällande ordningen icke lämplig.

När en person önskar att få ett stycke kronomark åt sig upplåten, skall han lägga in ansökan till domänstyrelsen, som remitterar den till öfverjägmästaren, hvilken sedan i sin tur remitterar den till revirförvaltaren. Vid något tillfälle sänder denne en extra jägmästare eller reser själf ut till det begärda området för att utstaka detsamma och undersöka, om det är användbart. Sedan skall ärendet gå samma väg tillbaka. Bättre vore väl, och isynnerhet ur sparsamhetssynpunkt fördelaktigare, att man redan på förhand stakade ut på lämpliga områden ett antal odlingslägenheter i små kolonier och att de, som önskade få en sådan lägenhet, hänvisades att i första hand taga dessa i skärskådande. Därigenom skulle man göra en tidsvinst af ett å två år och dessutom inbespara onödiga kostnader.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Grefve Spens: Med anledning af herr Odelbergs sista yttrande, vill jag endast nämna, att utskottet uttryckligen framhållit, att det är blott vid lämpliga tillfällen, som jägmästarna skulle vidtaga sådana undersökningar och kartläggningar hvarom det nu är fråga; och det är gifvet, att det är sådana lägenheter, som i första hand kunna antagas blifva begärliga för spekulanter, som skulle undersökas och kartläggas. Så har det skett, innan 1909 års författning kom ut, men därefter ansågs inom domänstyrelsen och skogsstaten — med hänsyn till motive- ringen uti den af Riksdagen angående samma författning aflåtna skrivelse, som angaf, att myndigheterna icke skulle taga initiativ till odlingslägenheters upplåtande å kronomark i Norrland, utan att detta skulle ske af enskilda — att Riksdagen icke ville, att man på detta sätt i förväg undersökte och kartlade ifrågavarande områden. Det är emellertid icke annat än önsk-

Om underlåtande af jordupplåtelse för odlingslägenheter å kronomark i Norrland.

(Forts.)

ligt, att man i detta hänseende återgår till det gamla förfarings-sättet, hvilket såsom jag nämnde, inom domänstyrelsen icke ansetts olämpligt.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att hvad först beträffade förra stycket af utskottets föreliggande hemställan vore därom endast yrkadt, att utskottets hemställan skulle bifallas.

På härefter gjord proposition biföll kammaren hvad utskottet i förra stycket hemställt.

Sedermera yttrade herr talmannen att i afseende på andra stycket yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att utskottets hemställan skulle afslås.

Härefter gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Jämlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Andra kammaren.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 22 och 23 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 22, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande sex särskilda ordinarie anslag under riksstatsens fjärde hufvudtitel.

Punkten 1.

Höjning af anslaget till de värnpliktigas aflöning m. m.

I punkt 21 af fjärde hufvudtiteln af den till Riksdagen den 13 januari 1912 aflåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behof hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att öka anslaget till de värnpliktiges aflöning, inskrifning och redovisning m. m., nu 2,642,364 kronor, med, i jämnt krontal, 131,641 kronor till 2,774,005 kronor.

I en inom Andra kammaren väckt motion (nr 1) hade herr *E. Räf m. fl.* hemställt, att Riksdagen måtte besluta, att dagaflöningen till de värnpliktige under deras vapenöfning bestämdes till 50 öre pr dag samt att denna aflöning skulle utgå äfven innevarande år.

Uti en likaledes inom Andra kammaren väckt motion (nr 68) hade herr *G. Kronlund m. fl.* hemställt, att Riksdagen ville besluta, att aflöningen till de värnpliktige äfven under deras rekrytutbildning måtte bestämmas till 50 öre om dagen, och att Riksdagen måtte anslå därtill erforderligt belopp.

Vidare hade till utskottet remitterats tvenne likalydande motioner, väckta den ena (nr 21) inom Första kammaren af herrar *G. Rosén* och *W. Skarstedt*, den andra (nr 114) inom Andra kammaren af herr *W. Bäckström*, däri hemstälts, att Riksdagen måtte besluta, att de värnpliktiges dagaflöning skulle från och med år 1913 utgå med 50 öre, samt anvisa härför erforderligt belopp.

Utskottet hade i nu föredragna punkt på anförda skäl hemställt,
a) att herr Råfs m. fl. motion nr 1 icke måtte af Riksdagen bifallas;

b) att herr Kronlunds m. fl. motion nr 68 icke måtte af Riksdagen bifallas;

c) att ej heller herrar Roséns och Skarstedts motion nr 21 samt herr Bäckströms motion nr 114 måtte af Riksdagen bifallas; samt

d) att Riksdagen måtte i anledning af Kungl. Maj:ts förslag öka anslaget till de värnpliktigas aflöning, inskrifning och redovisning m. m., nu 2,642,364 kronor, med 17,674 kronor till 2,660,038 kronor.

*Höjning af
anslaget till de
värnpliktigas
aflöning m. m.
(Forts.)*

Herr Ekman, Carl Gustaf: Som kammaren behagade finna, har utskottets i förevarande punkt framställda yrkande varit enhälligt. Men däremot hafva i fråga om motiveringen vissa meningsskiljaktigheter förekommit. Dessa meningsskiljaktigheter gälla motionerna i hvad de åsyfta en ökning af de värnpliktigas aflöning under rekrytutbildningen från 20 till 50 öre om dagen. Om denna sak säger utskottet på sid. 4 i sitt betänkande, andra stycket: »Hvad härefter beträffar de i ofvannämnda motioner väckta förslagen, finner utskottet hvad i motionerna anförts icke innebära giltiga skäl till att frångå utskottets vid flera föregående riksdagar uttalade och med Riksdagens beslut år 1901 öfverensstämmande uppfattning, i enlighet hvarmed i liknande syfte väckta motioner förut afstyrkts och ej heller af Riksdagen bifallits.» Och i följande stycke påvisar utskottet, att det icke är lämpligt att »medan utredningar pågå till uttrönande af kostnaderna för försvaret besluta en så stor ökning af ett ordinarie anslag under denna hufvudtitel som med omkring 1½ million kronor årligen eller det belopp, som skulle erfordras för en ökning af de värnpliktigas aflöning under rekrytutbildningen från 20 till 50 öre om dagen.»

Om detta sistnämnda skäl har utskottet varit enigt, och de af utskottets ledamöter, som icke kunnat biträda, hvad utskottet säger i andra stycket, hafva ansett, att hvad utskottet anför i detta senare stycke utgör tillräckligt skäl för att för närvarande afstyrka motionerna. De ha därför inom utskottet hemställt, att hvad som säges i andra stycket skulle ur motiveringen utgå och denna därefter erhålla följande lydelse: »Hvad härefter beträffar de i ofvannämnda motioner väckta förslagen finner utskottet» — och sedan öfvergår man till tredje raden i tredje stycket å sid. 4 af utskottets betänkande — »det icke vara lämpligt att medan utredningar pågå» o. s. v. Därigenom har utskottet icke, på sätt sker i motiveringen i andra stycket, tagit position till i förevarande motioner framställda yrkande, utan utskottet står i detta afseende med fria och obundna händer och afvaktar det resultat utredningen kan komma till. I enlighet med denna uppfattning förefaller det mig, att goda skäl tala för, att kammaren

Höjning af
anslaget till de
värnpliktigas
aflöning m. m.
(Forts.)

bifaller utskottets hemställan med den af mig nu föreslagna ändringen i motiveringen.

Herr Rosén: Herr talman! Jag har i min motion hemställt, att Riksdagen måtte besluta att de värnpliktiges dag-aflöning skall från och med år 1913 utgå med 50 öre.

Liknande motioner hafva förekommit i Andra kammaren nästan hvarje år sedan genom 1904 års härordning 20 öres dag-aflöning beslöts, och nu föreligga icke mindre än tre sådana. Till och med i Första kammaren väcktes en sådan motion år 1903. Dessa förhållanden liksom och att Andra kammaren för ett par år sedan mot ett enhälligt statsutskotts förslag biföll motionen visar, att det icke är bra som det är.

Statsutskottet åberopar nu sina föregående afstyrkande utlåtanden och sätter därjämte i fråga om det öfver hufvud taget är lämpligt att »medan utredningar pågå till uttrönande af kostnaderna för försvaret besluta en så stor ökning af ett ordinarie anslag under denna hufvudtitel som med omkring 1½ miljon kronor årligen».

Ja, nu är den pågående utredningen bra att stödja afstyrkandet på, men i andra fall har man icke tagit hänsyn till pågående utredningar rörande höjning af aflöningar. Så var förhållandet i ett fall för ett par år sedan. Det gällde då nära 800,000 kronors förhöjning åt 751 tjänstemän — de fingo mer än 1,000 kronor hvardera i tillägg, fastän en del af dessa tjänstemän stå på afskrifning — men här gäller det 1½ miljon kronor åt 33,000 fosterlandsförsvarare, och då kan icke statsutskottet vara med längre; det är för mycket pengar. Det gör ju 45 kronor åt hvarje beväringssman under den fem månader långa rekryttiden eller 9 kronor per månad.

Med nu utgående 20 öre per dag är det orimligt begärddt att beväringssmännen skola kunna reda sig. Ha de icke själfva sparat ihop de 60 å 100 kronor som därutöfver behöfvas, så måste föräldrar eller anhöriga träda emellan, om de kunna, eller också få de värnpliktige lof att låna sig fram. Många lägga under denna tjänstgöring grunden till en skuldsättning, som kan bli ödesdiger nog i framtiden. Det saknas icke heller exempel på, att blottställda värnpliktige tillgripit penningar från kamrater, och då ha de råkat ännu värre ut.

Man anser, att 20 öre om dagen bör vara en tillräcklig aflöning, då mat, husrum och kläder erhållas fritt. Men utom det att beväringarna ständigt klaga öfver att den kost, som bestås, är otillräcklig, så att extra förplägningar på egen bekostnad äro nödvändiga, är det så mycket annat som en värnpliktig måste betala. Det är många utgifter, som följa med den långa vistelsen i kasernerna.

Den, som kommit i beröring med en mängd mindre bemedlade eller obemedlade människor ute i bygderna, vet blott alltför väl, hvilken stor ovilja mot försvaret, som är rådande. Hvad man

absolut icke kan fördraga är den låga dagaflöningen. Jag har hört mer än en familjefader förklara, att han hellre gifver sin son en biljett till Amerika än pengar för vistelsen å lägerplatsen, ty en sådan biljett kostar icke stort mer än hvad som behöfves under vapenöfningen.

*Höjning af
anslaget till de
värnpliktigas
aflöning m. m.
(Forts.)*

Utvandring af värnpliktige förekommer också i stor utsträckning. I statistiska centralbyråns berättelse om »in- och utvandring 1910» heter det, att »den olagliga utvandringen öfver Trondhjem varit starkare än förut». Denna olagliga utvandring är starkast från de norrländska länen. Antalet af dem, som utvandra året närmast före värnpliktens inträdande, var efter den nya härordningens införande störst år 1902 med 3,126 ynglingar. Detta antal har sedan minskats, så att det år 1908 var nere i 995, men 1909 sprang det upp till 2,228 och år 1910 utgjorde det ej mindre än 2,528 ynglingar eller 5,29 % af hela antalet 20-åringar. Lägger man till denna siffra de hundratal, som utvandra under 21-årsåldern utan tillstånd — från Västernorrland synes detta antal ha varit 300 och från Jämtland 220 under år 1910 — är man uppe i öfver 3,000 eller omkring 10 procent af hela antalet värnpliktige. Och det är sannerligen icke de »icke vapenföra» som resa. Det är vanligen de kraftigaste och arbetsammaste, de som känna på sig, att de kunna bryta sig en bana i främmande land.

Dessa beklagliga siffror borde mana till en smula eftertanke, om allt är så väl beställt, då emigrationsfebern rasar värst omedelbart före eller under första värnpliktsåret. Och då man vet, att en väsentligt bidragande orsak till flykten från fanorna är att söka i den ringa dagaflöningen, är det för mig alldeles uppenbart, att någonting måste göras. Ty huru skall vårt försvar kunna bli starkt, om det dugligaste folket reser bort?

Man har vid något tillfälle beräknat att hvarje emigrant kostar samhället 2,000 kronor. Om denna siffra är riktig — för min del vill jag sätta den betydligt högre — så uppgick nationalförlusten endast genom de 20- och 21-åringar som under år 1910 lämnade fosterlandet till långt mer än 6 miljoner kronor. Gentemot denna förlust är ju den höjning, som här ifrågasättes ett ganska obetydligt belopp. Det är sant, att en höjning af dagaflöningen icke kan stoppa emigrationen, men den skall alldeles säkert i hög grad bidra till att minska den samma, och därmed är ju redan mycket vunnet.

Det skäl, som statsutskottet anfört för ett afslag, att frågan är under utredning, kommer man icke att förstå ute i landet, ty Riksdagen har många gånger afslagit liknande motioner, innan denna utredning började. Däremot skall man däri se ett svepskäl, hvarigenom man för tillfället söker komma undan en utgiftsökning. Men denna ökning i försvarskostnaden bär man med glädje, ty den kommer folket direkt till godo.

Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Höjning af
onslaget till de
värnpliktigas
aflöning m. m.

(Forts.)

Friherre Falkenberg: Herr talman, mina herrar! Att motionärerna inom denna kammare velat skaffa de värnpliktige ökad dagaflöning kan jag mycket väl fatta, ty detta är ju ett ganska populärt ämne. Men hvad jag däremot icke kan förstå är, huru herrarna kunna komma fram med en så högst besynnerlig motivering som här föreligger. I herrar Roséns och Skarstedts motion heter det bland annat: »Den nuvarande dagaflöningen på 20 öre förslår i de flesta fall icke ens till de allra nödvändigaste utgifterna för behöflig förbättring och utfyllnad af den dagliga kosten. Värnpliktsmannens föräldrar måste, hur trängt de än för egen del sitta, därför alltid vara beredda på att, om möjlighet finnes, göra besparingar så i kontanter som in natura till sonens utrustning för tillgodoseende af äfven de mest anspråkslösa tarf under vapenöfningstiden. Detta kan knappast vara med statens värdighet förenligt.»

Ja, det vill också jag gå in på, att vore det på det sätt, motionärerna här säga, så vore det verkligen icke med statens värdighet förenligt, men dess bättre är icke så förhållandet. Af denna motivering ser det ut som om staten rent af skulle svälta folket, och dock höra svenskarne till en nation, som i detta afseende sörjt för sina värnpliktige långt mer än hvad fallet är i andra länder. Men äfven om hvad motionärerna här säga vore riktigt, skulle de af dem påpekade missförhållandena icke afhjälpas därigenom, att man höjer de värnpliktiges dagaflöning, utan i så fall måste man höja anslaget till arméns mathållning.

För min del är jag alldeles öfvertygad om och vill med bestämdhet påstå, att åtminstone de fattigare värnpliktige, om hvilka det företrädesvis här är fråga, aldrig under hela sitt lif haft rikligare och mera närande kost än den de få, under det de fullgöra sin värnplikt, och gifvet är, att det i detta afseende kommer att blifva ännu bättre i samma mån som trupperna komma in i kasernerna och få de utomordentligt goda köksförhållandena ställda till sin disposition. Jag har en del mattabeller från olika regementen, och de tala ett helt annat språk än det, som motionärerna föra. Dessutom har regeringen bebådadt, att en kunglig proposition kommer att framläggas, hvori föreslås att Riksdagen till Kungl. Maj:ts förfogande skulle ställa ett belopp af 123,000 kronor för att bereda lindring åt de mindre bemedlade värnpliktige, som äro familjeförsörjare.

Under det att detta ärende behandlades i afdelningen, gjorde vi förfrågningar och efterhörde, hvad de ökade dagaflöningarna egentligen skulle användas till, och vi fingo det svaret, att det vore önskligt, om den begärda ökningen i dagaflöningen beviljades för att de värnpliktige skulle kunna få eftermiddagskaffe med dopp. Personligen unnar jag dem mycket gärna detta, men som riksdagsman kan jag icke tillstyrka, att Riksdagen skulle höja budgeten med $1\frac{1}{2}$ miljon kronor för detta ändamål, lika litet som jag tror, att värnkraften därigenom skulle höjas i samma proportion.

Vidare har den föregående talaren, motionären, sagt, att man skyl- ler ifrån sig på den utredning som pågår. Jag vill då säga, att jag tycker, att det är många andra viktiga saker, som bort komma

fram och icke på långt när kosta så mycket pengar som detta, men som stoppats i sumpen just under skyllande på denna försvarsutredning.

*Höjning af
anslaget till de
värnpliktigas
aflöning m. m.*

(Forts.)

Hufvudskälet för mig att afstyrka motionen har varit, att den strider mot andemeningen i 1901 års härordning. Denna är baserad på allmän värnplikt, och om en höjning af dagaflöningen skulle ske först till 50 öre, är det själfklart, att den så småningom komme att höjas till 75 öre och kanske till ännu mer, och då äro vi inne på en helt ny princip, nämligen en tvångsvärfvad armé, och detta förmodar jag Riksdagen icke vill vara med om utan vidare utredning.

Herr talman, jag ber att få yrka afslag på motionerna och bifall såväl till utskottets förslag som till dess motivering.

Grefve Hamilton, Carl: Jag anhåller att med några ord ytterligare få understryka, hvad den siste ärade talaren sade, och att med några siffror visa, huru väl det i själfva verket är ställt för *våra* värnpliktige i jämförelse med värnpliktige i andra länder.

Gå vi till våra närmaste grannländer och se efter, huru förhållandena i det afseende, hvarom här är fråga, gestalta sig, finna vi, att dagaflöningen till de värnpliktige utgår i Ryssland med 4 öre, i Norge med 15 öre, i Danmark med 20 öre för de 180 första dagarna och därefter med 25 öre samt för en liten grupp, lifgardet, med 30 öre. Nu är att märka, att våra värnpliktige visserligen icke hafva mer än 20 öre under rekryttiden, men ytterligare 20 öre för den tjänstetid, som öfverskrider 240 dagar och 50 öre under repetitionsöfningar, så att, om man räknar aflöningen per tjänstgöringsdag i medeltal, denna blir omkring 35 öre, ett belopp således vida högre än i något annat land.

Naturligtvis får man dock vid frågans bedömande icke uteslutande taga hänsyn till dagaflöningens storlek utan äfven till den kost, som bjudes de värnpliktige, ty denna skulle ju möjligen kunna tänkas vara så dålig, att dagaflöningen åtgår för att förbättra densamma. Men mathållningen grundar sig på sakkunnigas beräkningar rörande erforderlig näringsmängd. De sakkunniga anse, att den näringsmängd, som består våra värnpliktige, är tillräcklig, och det faktum, att de under sin tjänstgöring i fysiskt hänseende väsentligt utvecklas, synes tala för att kosten verkligen också är tillräcklig. För att ytterligare belysa frågan tillåter jag mig anföra några uttalanden från läkare. Uttalandena återfinnas i arméförvaltningens sjukvårdsstyrelses underdåniga berättelse öfver hälso- och sjukvården samt veterinärvården vid armén under år 1910. I denna berättelse säges beträffande mathållningen vid nedannämnda truppförband följande: *Skånska husarregementets Landskronaafdelning*: »maten har som vanligt varit utmärkt, riklig och omväxlande»; *Kronprinsens Husarregemente*: »Utspisningen är riklig, omväxlande och dagportionen har ett kalorivärde af 3,917 kal.»; *Skaraborgs regemente*: »Öfver mathållningen 1910 har manskapet uttalat allmän belåtenhet. Maten har också ständigt varit väl lagad och matsedeln omväxlande»;

Höjning af
anslaget till de
värnpliktigas
afstörning m. m.
(Forts.)

Värmlands regemente: »Åt mathållningen ägnas den största omsorg och omväxling; färska köttet serveras som grytstek, kalops, pepparrotskött, köttbullar; saltsjöfisk och färska grönsaker serveras och två ägg hafva beståtts söndagsfrukostarna under sommaren.»

Dessa sakförhållanden torde visa, hur pass vederhäftigt motionärernas tal är, att »äfven de mest anspråkslösa tariff» icke tillgodoses. Men det är klart, att de värnpliktige med den aptit, som ungdom och friluftsansträngningar skänka, både kunna förtära och gärna förtära mer än Kronan består. Det kan väl någon gång hända äfven oss, mina herrar, att vi kosta på oss mer för mat och dryck än nödvändigt är, men ingen lärer väl därför påstå, att vi i hvardagslag svältfödas. Så är det nog också med de värnpliktige. Utan tvifvel användes en del af deras dagaflöning till mat, därom vittnar tydligen marketenteriernas verksamhet. En icke så liten del går emellertid till kaffe, en annan del till snus och cigarrer och en tredje del hamnar i krögares fickor; dess bättre dock under senare år icke så särdeles mycket. Kan det nu vara rimligt att öka dagaflöningen, då man så godt som med visshet kan förutsäga, att denna ökning nästan uteslutande komme att gå till kaffe, tobak och sprit? Att utbetala 1 1/2 million kronor för att öka importen af kaffe, som redan går till 33 millioner kronor, och för att öka tobaks- och spritkonsumtionen kan väl icke vara riktigt.

Jag har kanhända onödigtvis länge uppehållit mig vid denna sak, som för kammarens flertal torde ligga ganska klar, men jag tillåter mig att ytterligare fästa uppmärksamheten på, att det väl icke kan vara mycket bevändt med en försvarsvilja, som skall så att säga köpas — motionärerna angifva ju »försvarsviljans höjande» såsom hufvudsyftet med den ökade dagaflöningen — och det kan väl icke vara lämpligt att kasta ut 1 1/2 million kronor, där ingen nöd föreligger, då genom denna köpeskillings erläggande man mister 1 1/2 million kronor att disponera i sådana fall, där verklig nöd kräfver hjälp.

Det är enligt min åsikt genom sådana motioner, som den här föreliggande, och genom sådant tal, som i dessa motioner föres, som försvarsviljan i vårt land förgiftats och alltjämt förgiftas.

Jag har trott, att hvad jag nu anfört skulle kunna tjäna som underlag för de af kammarens ledamöter, som genom upplysningar om, huru förhållandena i verkligheten ställa sig i vårt land, särskildt jämfördt med andra länder, verkligen vilja i än vidare kretsar utbreda och befästa den försvarsvilja, hvars tillvaro hos stora lager af vårt folk i närvarande stund väl ingen hvarken kan eller vill bestrida.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Rosén: De två sista ärade talarne hafva framhållit, att mathållningen vid regementena vore alldeles utmärkt, och som bevis ha anförts en del uttalanden från »sakkunnigt» håll. Att beväringsarne ej äro sakkunniga i det här fallet är alldeles

klart, utan man får såsom de båda talarne också gjort rådfråga läkare och vetenskapsmän. Emellertid skall jag be att få anföra ett exempel. För ett par år sedan kommo några beväringar, en 3, 4 stycken, till mig och öfverlämnade en portion potatis som prof på, hurudan vara som serverades dem vid Västerbottens regemente. Denna var af den beskaffenhet, att jag ej kunde hafva den inne i rummet, utan jag slog skyndsammast möjligt in den i ett paket och sände den så fort jag kunde på posten för vidare befordran till civilkommissionen, som också tog emot den och synade den samt ställde om, att hela potatisleveransen inom de närmaste dagarna blef kasserad. Men till dess detta hann ske fingo dock beväringarna lof att äta eller nöja sig med att få sådan vara serverad. Det är visserligen sant, att den serverades i rikliga mängder, men det fanns ingen af de tusentals beväringarna, som kunde äta en enda potatis. Jag hemställer, om sådan mat kan vara tillräcklig att lefva på.

Grefve Hamilton trodde, att en ökning af dagaflöningen skulle gå till kaffe, tobak och sprit. Ja, det är möjligt, att så sker vid hans regemente, men i våra bygder är det sannerligen ej så, ty där användas ej pengarna på det viset, åtminstone ej till sprit, det ber jag att få tala om. Grefve Hamilton nämnde vidare, att försvarsviljan blefve, jag tror han sade »förgiftad» genom sådana motioner som denna. Jag undrar dock, om det ej är väl starkt att påstå, att t. ex. herr Räf i Andra kammaren vill förgifta försvarsviljan. Han har dock väckt en motion i samma riktning som den föreliggande, och han har väckt den flere gånger å rad, enligt hvad han säger. Och om man läser igenom diskussionsprotokollen för de sista tio åren, skall man få se uttalanden af riksdagsmän, som säga, att alltsedan de blifvit valda för så och så många år sedan hafva de blifvit uppmanade af allmogen att verka för, att dagaflöningen blefve höjd. Det har varit personer, som tillhöra samma politiska parti som grefve Hamilton, och jag undrar, om också de vilja förgifta försvarsviljan. Jag tror det ej.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Efter det utskottets talman, friherre Falkenberg, nu har åberopat jämväl utrednings-skäl och framhållit, att man ju många gånger hänvisat till utredningar i frågor som ej alls ha den ekonomiska omfattning som denna, ber jag i det afseendet få instämma med honom och gent emot motionären säga, att detta skäl ej enbart är ett försök till undskyllan, utan att det förefaller mig vara ett uppenbart och obestriddigt sakskäl. Men så vill jag till friherre Falkenberg säga, att om man står på den ståndpunkten, synes det ock vara riktigt, att man lämnar Kungl. Maj:ts utredning obunden af ett uttalande sådant som det friherre Falkenberg uppmanade kammaren att göra genom ett bifall till utskottets hemställan i oförändrad form.

Jag ber att få vidhålla mitt tidigare framställda yrkande.

*Höjning af
anslaget till de
värnpliktigas
aflöning m. m.*
(Forts.)

Höjning af
anslaget till de
värnpliktigas
afstönning m. m.
(Forts.)

Friherre Gripenstedt: Att göra en ändring i motiveringen så här på rak arm är icke tillrådligt. Utskottet har framhållit dubbla skäl för sin hemställan. Dels har det antydt principiella skäl, men ej velat gifva sig in på frågan *nu*. Dels har det talat om den pågående utredningen. Nu vill den siste ärade talaren, att man endast skall hänvisa till detta senare faktum. Det tror jag ej vore klokt, utan jag tror det är bättre att behålla motiveringen som den är, och jag ber därför att få yrka bifall till densamma oförändrad.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande punkt, förutom beträffande motiveringen, hvartill han ville återkomma efteråt, yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, af herr *Rosén*, att kammaren skulle bifalla den af honom och herr Skarstedt i ämnet väckta motionen.

Sedermera gjordes propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Hvad härefter anginge motiveringen yttrade herr talmannen, att i afseende därpå yrkats, dels att utskottets yttrande skulle godkännas, dels ock, af herr *Ekman*, *Carl Gustaf*, att utskottets yttrande skulle godkännas med den ändring, att det stycke, som började med orden: »Hvad härefter beträffar de i ofvannämnda motioner väckta förslagen finner utskottet» på sid. 4 i det tryckta utlåtandet fortsattes sålunda: »det icke vara lämpligt, att, medan utredningar pågå» (o. s. v. = utskottet).

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarades propositionen på godkännande af utskottets motivering vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 2—6.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning af konstitutionsutskottets den 23 och 26 i denna månad bordlagda utlåtande nr 7, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående förenkladt förfarande vid val af Riksdagens utskott, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 23 och 26 innevarande mars bordlagda utlåtande nr 7, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet.

Punkterna 1—4.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5.

Lades till handlingarna.

Punkterna 6—11.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 12.

Lades till handlingarna.

Punkterna 13—28.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 29.

Lades till handlingarna.

Punkterna 30—38.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 39.

I punkt 39 af föreliggande hufvudtitel i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att på extra stat för år 1913 bevilja till understöd åt Göteborgs handelsinstitut och grosshandelssocietetens i Stockholm handelsskola, Frans Schartaus praktiska handelsinstitut, samt Malmö högre handelsinstitut 42,000 kronor.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft två lika lydande motioner, väckta den ena (nr 6) inom Första kammaren af herr *O. Trapp* m. fl. och den andra (nr 30) inom Andra kammaren af herrar *M. Sommelius* och *A. J. Christierson*, i hvilka motioner föreslagits, att Riksdagen måtte besluta, dels att Hälsingborgs högre handelsinstitut skulle äga rätt att för läsåret 1911—1912 uppbära statsanslag med 2,000 kronor och för läsåret 1912—1913 med 3,000 kronor, under förutsättning att stadsfullmäktige i Hälsingborg till institutet lämnade årligt understöd till minst samma belopp som hittills samt på de villkor i öfrigt, som Kungl. Maj:t kunde finna skäligen bestämma; samt dels att Riksdagen med anledning häraf måtte på extra stat för år 1913 anvisa 5,000 kronor,

Första kammarens protokoll 1912. Nr 21.

*Anslag till
handelsunder-
visningen.*

Anslag till handelsundervisningen. hvarigenom anslaget till handelsundervisningen höjdes från 42,000 till 47,000 kronor.

(Forts.)

Utskottet hade i nu föreliggande punkt på åberopade skäl hemställt, att Riksdagen med anledning af Kungl. Maj:ts förenämnda förslag och herr Trapps m. fl. samt herrar Sommelius' och Christiernsons omförmälda motioner måtte på extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 42,000 kronor, att af Kungl. Maj:t användas till understöd åt Göteborgs handelsinstitut och grosshandelssocietetens i Stockholm handelsskola, Frans Schartaus praktiska handelsinstitut, Malmö högre handelsinstitut samt Hälsingborgs högre handelsinstitut under förutsättning, hvad Göteborgs handelsinstitut beträffade, att Göteborgs stadsfullmäktige, hvad Frans Schartaus handelsinstitut anginge, att grosshandelssocieteten i Stockholm, vidkommande Malmö högre handelsinstitut, att Malmö stadsfullmäktige, och i fråga om Hälsingborgs högre handelsinstitut, att Hälsingborgs stadsfullmäktige fortfarande till instituten lämnade årligt understöd till minst samma belopp som hittills, samt på de villkor i öfrigt, som Kungl. Maj:t kunde finna skäligen bestämma.

Herr Lindblad, Anders: Herr talman, mina herrar! När denna fråga behandlades i statsutskottet hade jag en mening, som afvek från det resultat, hvartill utskottet kom, ehuru jag ej reserverade mig mot dess hemställan. Som bekant beslöts förra året, då frågan om anslag till handelsinstituten var före, att medgifva understöd äfven åt Hälsingborgs högre handelsinstitut för läsåret 1911—1912 af det öfverskott, som kunde uppstå på 1911—12 årens understödsmedel till de öfriga instituten. Det är icke detsamma, som utskottet i år föreslår, det föreslår nämligen, att Hälsingborgs handelsinstitut skall komma i åtnjutande af sina 3,000 kronor, som det ej fått för år 1912, emedan intet öfverskott då uppstod, oafsedt om öfverskott uppstår. Det är då alldeles uppenbart, att enär anslagssumman är densamma, nämligen 42,000, de öfriga instituten måste blifva lidande på, om det af samma anslagssumma toges 3,000 för att gifvas åt Hälsingborgs handelsinstitut. Nu har jag för min del intet alls emot, att Hälsingborgs handelsinstitut erhåller det anslag, som några motionärer gjort framställning om, nämligen 3,000 kronor. Men det förefaller mig vara oriktigt att anskaffa dem på det sätt, att de öfriga skola blifva lidande. Hälsingborgs högre handelsinstitut är ju känt för att skötas väl, och ur den synpunkten är det naturligtvis önskligt, att det ej skall behöfva komma år efter år utan att få anslag. Men framför allt komme detta att gå ut öfver Göteborgs handelsinstitut, som ju är det största, och som har de flesta eleverna såväl utifrån landet och äfven ifrån Göteborgs samhälle. Här har man varit nödtvungen att gifva friplatser, liksom sker vid de öfriga handelsinstituten, men här påstås detta ske i alltför utsträckt grad. Emellertid har jag talat med rektorn vid Göteborgs handelsinstitut, som förklarade, att efter hans mening så ingalunda vore fallet, och

att om Hälsingborg skulle få del af samma anslag, hvilket här blifvit föreslaget, nämligen från de 42,000 kr., så skulle detta inverka menligt för Göteborgs handelsinstitut. Det är därför, som jag finner att det belopp, som fordras för Hälsingborgs handelsinstitut, skulle kunna läggas till det belopp, som har föreslagits af Kungl. Maj:t och utskottet, och att anslagssumman således höjes till 45,000 kronor. Detta i enlighet med hvad kommerskollegium förordat och motionärerna hafva gjort framställning om. Det förslaget framställdes äfven inom statsutskottet, men drogs alltför hastigt tillbaka. I annat fall kunde det hafva händt, att det vunnit åtskilliga anhängare inom utskottet. Nu blef det annorlunda, och dels därför, att man var rädd att på något sätt binda anslaget vid Hälsingborgs handelsinstitut på grund af den förestående omorganisationen af handelsundervisningen, och därför har man ju också i motiveringen försökt att så tydligt som möjligt säga ifrån, att anslaget ingalunda får betyda detta, att Hälsingborgs handelsinstitut kan påräkna anslaget för framtiden. Men dessutom var man af den meningen, att man ej borde gå längre i fråga om anslaget, än hvad Kungl. Maj:t föreslagit, men ändå inrymma åt Hälsingborg att få de 3,000 kronorna.

När jag nu påyrkar en ökning af anslagsbeloppet med den summa, som begärts af motionärerna, nämligen 3,000 kronor, så är det alldeles klart, att däraf följer en ändring i motiveringen, en ändring, som jag strax skall be att få uppläsa. Det skulle sid. 73, ungefär på midten, heta: »Och har i sådant afseende utskottet, som icke velat biträda motionärernas förslag om anslags beviljande åt sagda institut för år 1911 och 1912, funnit sig böra föreslå, att, i öfverensstämmelse med motionärernas hemställan i fråga om anslag för 1912—13, för detta år åt Hälsingborgs handelsinstitut beviljas ett belopp af 3,000 kronor, och att sålunda det af Kungl. Maj:t äskade anslaget höjes med denna summa. Då utskottet sålunda tillstyrker» etc. Sedan skulle lydelsen vara densamma, utom det att i slutklämman anslagsbeloppet höjes till 45,000 kronor. Det förefaller mig, som om Riksdagen för att ej på något sätt åstadkomma rubbning i handelsundervisningen vid något af de nuvarande handelsinstituten borde gå med på denna obetydliga ökning. Jag tror vi hafva all anledning att se till, att inga sådana anordningar ske, som på något sätt kunna inverka menligt på undervisningen för våra blifvande köpmän. Är det något, som vi här i landet behöfva, så är det väl duktiga köpmän, och det förefaller mig, som om de 3,000 kronorna, som det här är fråga om, ej i sådant fall böra få spela någon som helst roll. Jag tillåter mig alltså, herr talman, att yrka bifall till motionärernas förslag med den af mig föreslagna ändringen i motiveringen.

Herr Jonsson, Olof: Det var mig en öfverraskning, att en af utskottets ledamöter, som icke anfört reservation mot dess

*Anslag till
handelsunder-
visningen.
(Forts.)*

Anslag till
handelsunder-
visningen.
(Forts.)

förslag, nu framträder och framställer ett annat yrkande än utskottet, och denna min öfverraskning är så mycket mera be-
fogad, som utskottet har beslutat, att det i betänkanterna skall
antecknas, hvilka ledamöter som hafva deltagit i behandlingen
af hvarje punkt, just för att kammaren skall få se, huruvida
det finnes någon inom utskottet, som har en afvikande mening.
Men jag förmodar, att talaren i fråga har fått så pass nya
skäl, som han ej var laddad med vid föregående tillfälle, att
han nu anser sig böra framträda och yrka bifall till sitt förslag.

Som herrarna finna så gäller frågan icke, huruvida Häl-
singborg skall få sina 3,000 kronor för 1913, utan huruvida
på anslaget besparingar kunna göras för de andra läroanstal-
terna, så att de täcka behovet af dessa 3,000 kronor för Häl-
singborg. Utskottet har i sin motivering framhållit, att antalet
frielever och elever som betala mindre än hälften af den för
öfriga fastställda afgiften är mycket högt, särskildt i Göteborg.
Och därvid vill jag säga, att den kommitté, som har behandlat
frågan om handelsundervisningens ordnande i vårt land, har upp-
tagit den bestämmelse angående antalet frielever och halfbeta-
lande elever, att i intetdera fallet dessa skola få blifva flera
än 25 % för hvardera af hela det antal elever, som finnes in-
skrifvet vid läroverket. Nu är förhållandet det, att om man
räknar ihop frieleverna och dem, som erlägga mindre än hälften
af den fastställda afgiften, så utgör sammanlagda antalet af dessa
två kategorier i Göteborg icke mindre än 61,9 % d. v. s. väsent-
ligt flera än det antal, hvartill kommitterade ansett skäligt,
att frielever eller halfbetalande elever böra få uppgå. Endast
den besparing, som skulle kunna göras, om antalet inskränktes
till sammanlagdt 50 % i stället för de förutnämnda 61,9% kan
ungefärligen vara tillräcklig för att åstadkomma de 3,000 kr.,
som skulle behövas för Hälsingborgs handelsinstitut. Af de två
andra handelsinstituten, som nu hafva del i anslaget, kommer
intetdera upp till mer än 50 % frielever och halfbetalande elever.
Schartaus handelsinstitut har nämligen 48,9 och Malmö 48,6 %.
Jag undrar, om det kan vara lämpligt att höja detta anslag,
såsom herr Lindblad föreslagit, när vi hafva att vänta ett förslag
om fullständigt ordnande af handelsundervisningen i vårt land.
Jag undrar, om det ej är klokare att hålla fast vid det nu-
varande anslagsbeloppet, men därvid göra den ändring, att Häl-
singborg må kunna få sin del i anslaget och blifva likställdt
med Malmö, hvilket det förtjänar att vara, emedan Hälsingborg
har flera elever än Malmö. Och på dessa skäl tar jag mig fri-
heten att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lamm: Herr talman! Äfven med risk att bereda den
föregående talaren en ytterligare öfverraskning ber jag att få
ansluta mig till herr Lindblads förslag.

Den föregående talaren fäste sig egentligen vid frielevernas
antal och ansåg, att man i det hänseendet borde hålla sig till de

beräkningar, som blifvit gjorda af de kommitterade, som haft att utreda frågan om handelsundervisningens ordnande. Jag vet ej, hvarför man behöfver hålla sig till kommittébetänkandet just i detta fall, då man ej annars vill låta denna utredning på något sätt influera på det beslut, som man i dag skall fatta om de anslag, som handelsinstitutens skola erhålla. Saken ligger ju så, att det egentligen är kommerskollegium, som varit den, som afstyrkt bidrag till Hälsingborgs handelsinstitut, och det af principiella skäl. Dessa skäl hafva i alla fall blifvit öfvergifna af utskottet, som ställt sig välvilligt mot handelsinstitutet i Hälsingborg och vill att äfven detta skall få ett understöd under vissa villkor. Nu är det alldeles klart, att om det skall ske på det sätt, som här är föreslaget, att nämligen de handelsinstitut, som i närvarande stund hafva ett visst antal frielever — och hvad Schartaus handelsinstitut beträffar hafva förhållandena där i detta afseende varit tämligen konstanta — skola göra en indragning på detta antal och äfven på antalet af dem, som gå i skolan mot en nedsatt afgift, så kommer detta naturligtvis att i det hela taget influera på elevernas antal; och jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att af de elever som gå i Schartau äro blott hälften Stockholmare och lika stort antal landsortsbor, så att detta är ej någon speciell Stockholmsangelägenhet, detta med nedsättningen af afgifterna. Det är klart, att det bidrag, staten för närvarande ger, nu är någonting helt annat mot hvad som kommer att gifvas i framtiden, när handelsundervisningen blifvit ordnad. Då måste staten sannolikt gifva långt större bidrag, än hvad nu är fallet. I hvarje fall går kommitterades förslag ut på detta. Nu är det så, som jag nyss sade, att om man icke höjer anslaget, utan om äfven Hälsingborg skall få del däraf med dess nuvarande belopp, kommer detta att verka menligt på de öfriga handelsskolorna. Dessa måste då minska antalet af sina frielever och de elever, som de hafva mot nedsatt afgift, för att de skola få sin budget att gå ihop, och den kommer ändå ej att gå ihop. Ty redan nu uppstår det brist, och skall denna ju i allmänhet täckas af det anslag, som handelsinstitutet få af Kungl. Maj:t, när det finnes något öfver af det, men går åt för afgifter, dels för betalningen af friplatser och dels för differensen mellan den verkliga och den nedsatta afgiften.

Nu säger kommerkollegium i sitt utlåtande följande: »På grund af de principiella betänkligheter, hvaråt kollegium härofvan gifvit uttryck, anser sig kollegium ej kunna för närvarande tillstyrka anvisandet af anslag åt Hälsingborgs högre handelsinstitut. Skulle emellertid en motsatt uppfattning i denna fråga göra sig gällande och anslag äfven afses för detta institut, anser kollegium hela anslaget åt handelsinstitutet för år 1913 ej kunna bestämmas lägre än 45,000 kronor.»

Och så tillägger kollegium följande, som jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på: »Men äfven om anslaget skall afses tillgodokomma allenast de tre handelsinstitut, som hit-

*Anslag till
handelsunder-
visningen.
(Forts.)*

Anslag till handelsundersövningen. tills åtnjutit statsunderstöd, synes lämpligt, att detsamma för att möjlighet må beredas att täcka uppkommande brist bestämes att utgå med nyssnämnda belopp.»

(Forts.)

Sålunda vill kommerskollegium höja anslaget till 45,000 kronor, utan att Hälsingborg skall komma i åtnjutande af något understöd. Under sådana förhållanden kan man väl förstå, att när det är meningen att gifva Hälsingborgs handelsinstitut ett understöd, så är det af behovet än mera påkalladt, att anslagsbeloppet höjes, och därför ber jag att få instämma i herr Lindblads yrkande.

Herr Ekman, Johan Emilson: Äfven jag måste motsätta mig statsutskottets yrkande, att det till Hälsingborgs handelsinstitut föreslagna anslaget skall utgå af de 42,000 kronorna. Oaktadt allt hvad den ärade representanten på norrlandsbänken anfört om det alltför stora antal frielever vid Göteborgs handelsinstitut, är jag öfvertygad om, att ingen ett ögonblick tänkt på att komma med ett förslag om minskning i det nu utgående anslaget, såvidt ej Hälsingborgs handelsinstitut hade kommit in och begärt de 3,000. Det enda skäl, som utskottet anfört för möjligheten att draga in på anslaget — något, som ju är rätt ovanligt därför, att ett anslag, som är beviljadt, det räkna instituten på — är, att det stora antalet frielever vid Göteborgs handelsinstitut skulle kunna minskas. Jag vill säga, att jag ej kan i utlåtandet finna det ringaste stöd för denna åsikt, och jag vet på privat väg, att det ej kan ske. Naturligvis kan man nedsätta antalet frielever, men det blir till stor skada för undervisningen. Dessa friplatser och platser med nedsatt afgift intagas af ynglingar, som äro begåfvade och arbetsamma, men hvilkas tillgångar ej medgifva dem att erlægga den icke så ringa terminsafgiften vid handelsinstitutet. Skulle man nu minska anslaget, blefve följden den, att äfven frielevernas antal måste minskas. Dock kan man i regel säga, att dessa äro bättre begåfvade än de betalande eleverna i fråga om anlag, ty de utväljas bland dem, som vid inträdespröfningen visa sig skickliga. Det finnes ju alltid flera, som söka inträde i handelsinstitutet än som slutligen komma in, och därför utväljer man bland de icke betalande de bästa och medger dem inträde.

Jag kan alltså icke finna någon som helst anledning att nedsätta anslaget till de handelsinstitut, som under föregående år erhållit anslag. Därtill kommer, att Göteborgs handelsinstitut genom ekonomisk medverkan från Göteborgs stadsfullmäktiges sida är på väg att erhålla ny undervisningslokal. När då institutet kommer att inflytta i denna byggnad, medfölja alltid en del extra utgifter, och därför behöfves väl det anslag, som förut utgått.

Hvad Hälsingborgs handelsinstitut beträffar så har jag ingenting emot det yrkande, som framställes af herr Lindblad, men jag kan icke underlåta att påpeka, hurusom kommerskollegium uttalat den åsikten, att det är mycket mindre skäl att ge anslag till ett institut i Hälsingborg — hvilket ligger så nära Malmö — än att understödja det handelsinstitut, som möjligen kommer att upprättas i Örebro,

Gäfle eller Sundsvall. Dock är det icke fråga därom nu. Hälsingborgs institut behöfver nog också understöd, men understödet får icke enligt min åsikt gifvas på bekostnad af de handelsinstitut, som förut uppburit anslag. Är det så, att institutet i Hälsingborg verkligen skall erhålla sitt anslag — något som jag med nöje ser — så måste anslaget i denna punkt ökas med 3,000 kronor till 45,000 kronor.

Jag anhåller alltså, herr talman, att få instämma i det af herr Lindblad gjorda yrkandet.

Herr E k m a n, C a r l G u s t a f: På den afdelning inom statsutskottet, som behandlade detta ärende, var man fullständigt öfverens om, att det var synnerligen olämpligt att omedelbart före en omorganisation af handelsundervisningen, en omorganisation, som äfven syntes kunna medföra förändringar i fråga om statsbidragen för denna undervisning, höja de utgående anslagen till handelsinstitut. Frågan gällde då, huruvida Hälsingborgs handelsinstitut skulle kunna inom ramen för nu utgående anslag erhålla statsunderstöd, hvilket emellertid i någon mån komme att medföra en minskning i statsanslaget för Schartaus handelsinstitut i Stockholm och handelsinstitutet i Göteborg, eller om Hälsingborgsinstitutet fortfarande borde lämnas utan anslag. Vid vägande af de skäl, som talade för den ena eller andra upfatningen, kom man till det resultatet, att det vore skäligt och rimligt att i enlighet med det löfte, förra årets riksdagsbeslut kunde anses innebära, åt institutet i Hälsingborg gifva de begärda 3,000 kronorna. Väl förstod man, att Göteborgs- och Stockholmsintressena skulle i kammaren erhålla talrika, intresserade och inflytelserika förespråkare, men i likhet med utskottet håller jag före, att den ståndpunkt utskottet intagit är den riktiga.

Jag hemställer om bifall till statsutskottets hemställan i denna punkt.

Herr v i c e t a l m a n n e n: Herr talman, mina herrar! I detta ögonblick befinner jag mig i en ganska besvärande situation. Då jag deltagit i det slut, hvartill statsutskottet kommit, men underlåtit att reservera mig, anser jag mig icke kunna yrka afslag på utskottets hemställan. Men när nu å andra sidan här framställts ett yrkande, som är alldeles identiskt med det, som jag ursprungligen framställde i statsutskottet, är det också obehagligt för mig att tala emot detta yrkande. I statsutskottet hemställde jag just om ökning af detta anslag från 42,000 kronor till 45,000 kronor, för att Hälsingborgs handelsinstitut måtte få sina 3,000 kronor. Jag föreställde mig, att detta icke kunde anses vara annat än riktigt, då Hälsingborgs handelsinstitut inkommit till Kungl. Maj:t med begäran om anslag än den ena gången och än den andra — hvarje år alltsedan 1907 — men anslaget skjutits undan af den anledningen, att en kommitté hade frågan om handelsundervisningen under sin behandling. Nu har kommittén behandlat detta och därmed sammanhängande ärenden och föreslagit, att institutet i Hälsingborg skulle erhålla sina 3,000

Anslag till handelsundervisningen.
(Forts.)

Anslag till
handelsunder-
visningen.

(Forts.)

kronor. Sistlidna Riksdag sade uttryckligen: Institutet i Hälsingborg bör få 3,000 kronor, men det skall tagas af det öfverskott, man beräknar komma att uppstå på anslaget! Emellertid handhade man anslaget så, att något öfverskott icke uppstod, och institutet i Hälsingborg fick därför under åren 1911 och 1912 nöja sig med detta platoniska och vackra uttalande från Riksdagen, att institutet borde få del i öfverskottet. Det synes mig sålunda vara alldeles klart, att institutet i Hälsingborg bör hafva 3,000 kronor, de må nu tagas härifrån eller tagas därifrån. När jag så i utskottet yrkade, att anslaget skulle höjas med 3,000 kronor, var utskottet så att säga till hälften välvilligt och gick mig tillmötes i så måtto, att utskottet sade: Institutet i Hälsingborg skall få 3,000 kronor, men vi skola dock icke höja anslaget utöfver det belopp, Kungl. Maj:t äskat.

Jag kan, som sagdt, icke yrka afslag på statsutskottets hemställan, men jag kan dock icke annat än önska, att statsutskottet hade accepterat mitt ursprungliga förslag om ett anslag på 45,000 kronor.

Friherre Beck-Friis, Johan: Herr talman, mina herrar! Efter herr vice talmannens senaste yttrande får jag verkligen säga, att det icke är mycket tacksamt att söka försvara utskottets hemställan, ty hans tal var ju till sin innebörd detsamma som att gå ifrån statsutskottets förslag. Men det är ju gifvet, att herr vice talmannen är i detta fall skåning, ehuru han här i riksdagen egentligen är älfsborgare, herr Lindblad är både skåning och göteborgare. Och faktum är, att i denna sak hålla skåningarna och göteborgarna ihop som ler och långhalm.

Emellertid torde icke denna sak få göras så enkel, som man här försökt. I höstas gick handelsinstitutet i Hälsingborg in till Kungl. Maj:t med begäran om statsanslag. Kungl. Maj:t har efter sakens pröfning ånyo sagt i förevarande proposition, att Kungl. Maj:t icke kunnat tillmötesgå institutets begäran om dylikt anslag. Såsom skäl härför har Kungl. Maj:t anfört, att sedan utredningen i hithörande fråga numera blifvit slutförd och således ett förslag om handelsundervisningens ordnande är omedelbart förestående — kanske det kommer redan till nästa Riksdag — så bör icke staten binda sig genom att bevilja anslag åt ett handelsinstitut, som hittills icke haft sådant. Kommerkollegium, som yttrat sig i ärendet, har, om jag icke missminner mig, sagt, att om man verkligen skulle tänka på att med statsmedel stödja nya handelsinstitut, så borde dessa vara förlagda något längre norrut, såsom i Örebro, Gäfle, eventuellt Sundsvall. Det är af dessa skäl, som Kungl. Maj:t funnit sig icke kunna förorda Hälsingborgsinstitutets begäran om anslag. Emellertid motionerade enskilda riksdagsmän såväl i fjol som i år om anslag till Hälsingborg. På afdelningen i statsutskottet voro ledamöterna i fjol också tämligen eniga om, att något sådant anslag icke borde gifvas, men det fanns äfven då inom statsutskottet krafter, som voro i rörelse till förmån för Hälsingborg. Man hittade då på att gå en medelväg och eftersom möjligen 1,800 kronor skulle komma att återstå af det ordinarie anslaget, beslöt man förorda, att Hälsingborg skulle erhålla denna summa eller hvad

som nu kunde blifva öfver på anslaget, sedan de öfriga handelsinstituterna hade erhållit de summor de voro berättigade till. Emellertid blef det under förra året ingenting öfver på detta anslag, därför att Göteborgs handelsinstitut tog ut så mycket som möjligt. Där hade vederbörande nämligen i institutet tagit in ett större antal frielever eller halfbetalande elever än de förut brukat intaga. För Göteborgs handelsinstitut finnes nämligen icke i likhet med för Malmö institut bestämdt någon maximibegränsning för anslaget. Malmö handelsinstitut får årligen högst 3,000 kronor.

Anslag till handelsundersökningen.
(Forts.)

När nu i år frågan behandlades på vederbörande afdelning inom statsutskottet, voro vi ånyo eniga om, att motionen egentligen bort helt och hållet afvisas, och vi ansågo, att vi i år hade ännu mera stöd för ett dylikt förfaringssätt, då Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen omnämnt, att saken pröfvats, men att Kungl. Maj:t icke ansett sig kunna ingå till Riksdagen med begäran om anslag. Men, som sagdt, de skånska krafterna äro starka, och resultatet blef, att då man i följd medgaf, att om det blefve något öfver på anslaget, öfverskottet skulle få användas af Hälsingborgs handelsinstitut, så skulle utskottet förordas detsamma i år, men så tillades: De böra icke i Göteborg få taga alltihop af öfverskottspenningarna, utan anslagen till Göteborg och Stockholm skola minskas med 3,000 kronor och dessa få gå till Hälsingborg. I statsutskottet blef man ense om detta kompromissförslag, och ingen af utskottets ledamöter har reserverat sig.

Fastän jag tror, att ett bifall till det af herr Anders Lindblad framställda yrkandet, hvarigenom institutet i Hälsingborg således skulle erhålla detta anslag, kommer att gå stick i staf mot den utredning, som gjorts och det förslag som Kungl. Maj:t tänkt sig en gång kunna förelägga Riksdagen, så innebär ju detta ett tillmötesgående mot hälsingborgsintressena, men med starkt betonande i motiveeringen däraf, att det icke är Riksdagens afsikt att för framtiden fastslå, att två statsunderstödda handelsinstitut skola finnas i Skåne. Jag förmodar nämligen, att Riksdagen inser det rättvisa däruti, att de statsunderstödda handelsinstituterna böra blifva jämnare fördelade öfver hela landet, än fallet är, om ett skall ligga i Hälsingborg och ett i Malmö.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Swartz: Därest statsutskottet i år ställt sig på samma ståndpunkt som utskottet intog under föregående år — hvartill anledning funnits i Kungl. Maj:ts framställning i ärendet vid föregående tillfällen, lika väl som dylik anledning därtill finnes i Kungl. Maj:ts framställning till årets Riksdag — så skulle jag icke hafva undrat öfver en sådan ståndpunkt. Man hade då liksom förut kunnat hänvisa till den pågående och nu i vissa delar avslutade utredningen, som väl inom kort blir färdig till framläggande för Riksdagen, och därför hade man icke skäl att tillstyrka anslag till ett nytt handelsinstitut. Detta hade jag således kunnat förstå. Men så ligger icke saken nu. Nu har statsutskottet fullkomligt enhälligt tillstyrkt an-

Anslag till
handelsunder-
visningen.
(Forts.)

slag till ett nytt handelsinstitut och det måste väl erkännas att det är där, som knutpunkten ligger. Det är här icke fråga om, huruvida ett anslag af denna beskaffenhet skall till sitt belopp höjas något utöfver hvad som förut utgått. Nej, det är icke där som kärnpunkten ligger, utan kärnpunkten är den, att man härigenom fastslår, att statsunderstödet skall utsträckas till ett större antal handelskolor. Det är denna sista omständighet som kan komma att influera på resultatet af den utredning, hvilken är färdig att framläggas. Om man hade höjt anslaget med 3,000 kronor, och anvisat äfven detta belopp till de institut, hvilka förut haft statsanslag, så hade detta icke kunnat sägas öfva något inflytande på resultatet af utredningen, utan man hade då kunnat alldeles borteliminera frågan om det skadliga inflytandet af detta anslag på det snart föreliggande förslaget till omorganisation af handelsundervisningen i vårt land. Skadan, för så vidt nu någon skada kan hafva framkommit härigenom, den har förorsakats af statsutskottets förslag, och lär väl icke nu kunna botas.

Men om man nu gått tillväga på det sätt, som skett, så synes det mig, att man måste taga konsekvensen af detta förslag och konsekvensen af förslaget är efter mitt sätt att se saken otvetydigt den, att anslaget måste höjas med 3,000 kronor. Ty annars skulle beslutet, praktiskt sedt, betyda, att man tager bort motsvarande belopp från anslaget till sådana handelsinstitut, som sedan länge haft statsunderstöd, ehuru de icke på något sätt brutit mot de regler, som varit uppställda för understödets utfående. Från anslaget till dessa institut tager man ett belopp och tilldelar detsamma ett nytt handelsinstitut. Ett dylikt handlings sätt kan icke sägas vara förenligt med rättvisa och billighet mot de gamla handelsinstituten.

Såsom frågan nu ligger, måste jag ovillkorligen ansluta mig till det förslag, som här först framställt af herr Anders Lindblad, och jag gör detta, oaktadt jag i egenskap af föredragande inför Kungl. Maj:t under föregående riksdagar anslutit mig till den meningen, att Hälsingborgs handelsinstitut icke borde erhålla något statsanslag, så länge frågan om handelsundervisningens ordnande icke vore löst. Men jag anser, att den frågan nu är afgjord genom statsutskottets förslag i denna punkt. Jag skall för resten icke opponera mig mot det förslaget, då frågan kommit i det skick, där den nu är. Hälsingborgs handelsinstitut bör få sitt anslag, men då bör också, som sagdt, konsekvensen vara den, att det blir staten som skall betala detta och icke de gamla handelsinstituten.

Jag yrkar bifall till herr Lindblads hemställan.

Herr Lindblad, Anders: Jag skall endast be att få säga ett par ord.

Den förvåning, som herr Olof Jonsson uttalade, förefaller mig icke kunna vara så äkta, därför att jag äfven i statsutskottet opponerade mig mot det beslut, som fattades, ehuru jag icke kom att reservera mig. Det fanns för öfrigt äfven andra, som tänkte reservera sig. Jag framhöll då att, om icke ordföranden i statsutskottet tagit

sitt förslag tillbaka, så fort som han gjorde, jag skulle hafva biträdt det förslaget.

*Anslag till
handelsunder-
visningen.
(Forts.)*

Nu har här framhållits, att det i Göteborg varit alltför många frielever. Detta kan möjligen hafva sin förklaringsgrund däri, att afgifterna i Göteborg äro betydligt högre än vid öfriga skolor. Medan man här i Stockholm har 225 kronor i årsafgift, så är årsafgiften i Göteborg 280 à 360 kronor, enligt uppgift från rektor vid handelsinstitutet. Det är ju då begripligt, om det antal, som får nedsatt afgift, är något större, än hvad man kanske kunde önska, att det skulle vara. I alla händelser anser jag liksom den sista ärade talaren här, att det bör icke vara de gamla handelsskolorna, som skola betala till Hälsingborgs handelsskola, utan det bör vara staten, som gör detta, och jag vidhåller mitt förra yrkande.

Herr statsrådet friherre A d e l s w ä r d: Skälet till att Kungl. Maj:t icke föreslagit någon ändring i detta anslag mot hvad som föregående år har utgått framgår af departementschefens införande till statsrådsprotokollet. Och det är helt enkelt det, som också under diskussionen af alla talare framhållits, att man icke ansett lämpligt att föregripa det förslag, som inom kort måste komma att framläggas till Riksdagen om ordnande af handelsundervisningen inom riket i dess helhet. Det är ju högst sannolikt, och det har äfven uttalats i kommerskollegii utlåtande i denna fråga, att man icke då kan komma att gifva statsunderstöd till handelsinstitut, som äro så närbelägna som Hälsingborg och Malmö, då man gifvetvis kommer att behöfva gifva statsanslag till de nya handelsinstitut, som man tänkt sig komma att inrättas i mellersta och norra Sverige. I och för sig kan jag icke hafva något direkt emot att äfven det handelsinstitut, som finnes i Hälsingborg, får skäligt understöd. Men jag ville för min del icke föreslå Kungl. Maj:t att göra framställning om detta, då jag ansåg, att man därigenom skulle anses liksom gifva på hand att, äfven då handelsundervisningen blir ordnad i sin helhet, Hälsingborgs handelsinstitut fortfarande skulle komma att få understöd.

Statsutskottet har nu emellertid ansett, att dessa 3,000 kronor böra gifvas till Hälsingborg, men har också tydligt reserverat sig för att Hälsingborg icke skall anse sig därigenom hafva fått rätt till understöd allt framgent, då handelsundervisningen i sin helhet blifvit ordnad. Jag tror därför knappt, att det är en lycklig medelväg, som statsutskottet har valt. Antingen bör man, om man anser, att Hälsingborg nödvändigt bör hafva understöd, redan nu gifva det, såsom den föregående talaren nyss antydde, genom att anvisa statsmedel, men icke genom att taga af de andra skolorna, eller också, hvilket jag tror vara klokast, bör man icke föregripa det blifvande förslaget, utan därför bibehålla det bidrag af statsmedel, som förut beviljats till öfriga skolor.

Jag har icke kunnat få någon exakt siffra på huru anslaget under sistförflutna året blifvit användt, men så mycket har jag fått veta, att jag tror mig kunna säga, att det är en brist under år 1911, och att således Hälsingborg icke kan få något af 1911 års anslag,

Anslag till
handelsunder-
visningen.

(Forts.)

och antagligen blir förhållandet detsamma allt framgent. Om Hälsingborg skulle få 3,000 kronor af det nu utgående anslaget, skulle det således betyda detsamma som en förlust för öfriga skolor.

Under sådana förhållanden förefaller det mig, som det klokaste vore, om kammaren ville biträda Kungl. Maj:ts förslag, och tillåter jag mig anhålla om bifall till detsamma.

Herr Jonsson, Olof: Herr statsrådets ståndpunkt kan jag förstå, då han ställer sig på Kungl. Maj:ts proposition och icke vill göra någon ändring i statsanslagets fördelning. Men jag har svårare att förstå herr Swartz' argumentering för sin ståndpunkt, ty jag vill erinra därom, att under förlidet års riksdag hade statsutskottet stor anledning att på grund af den utredning, som förelåg, antaga, att på anslaget kunde göras en besparing, som skulle kunna få användas för Hälsingborg. Men nu hafva vi i årets proposition sett, huru det gått med den saken. Och jag är öfvertygad att om anslaget till ett eller annat af dessa läroverk varit 40 à 50 procent högre, så hade man nog kunnat draga försorg om att det blifvit förbrukadt; därom är intet tvifvel. Men vår uppgift är att se till, huruvida hushållningen med anslaget skett på lämpligt sätt. Och jag har kommit till den uppfattningen, att utskottets förslag är ganska lämpligt såsom ett provisorium. Och utskottet har starkt framhållit, att detta är ett provisorium, som icke får hindra sakens ordnande, när Kungl. Maj:ts förslag om handelsundervisningens ordnande en gång kommer att föreligga. Jag kan därför icke finna, att det är något märkvärdigt i hvad utskottet gjort, men vilja herrarna hellre ställa sig på Kungl. Maj:ts proposition, så gärna för mig. Jag skall icke säga något däremot.

Friherre Beck-Friis, Johan: Med anledning af det anförande, som vi nyss hörde från herr statsrådet och chefen för finansdepartementet och i hvilket han uttalade den önskan, att kammaren skulle bifalla Kungl. Maj:ts förslag och således frångå det kompromissförslag, som statsutskottet kommit med, och då förut så många af statsutskottets ledamöter icke försvarat utskottet utan gått tillbaka till sina gamla positioner, anser jag, att äfven jag kan hafva rätt att göra det, och därför skall jag, på grund af hvad herr statsrådet nyss anförde och då afdelningen inom statsutskottet var enhällig om att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt det endast var genom ett kompromissförslag, hvilket framställdes af statsutskottets ordförande, som detta betänkande kommit från statsutskottet, med frånträdande af min nyss gjorda hemställan anhålla att i denna punkt få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition oförändrad.

Herr vice talmannen: Ja, nu kan man verkligen begynna tala om öfverraskningar. Nu går det rent af för galet. Vi hafva här hört hvarjehanda interiörer från statsutskottet, men om man efter diskussionen här i dag skulle sluta sig till huru diskussionen försiggår i statsutskottet, skulle man taga mycket fel. Där går det mycket fredligare och gemytligare till än hvad här i dag varit fallet.

Gentemot den sista talaren ber jag att få anmärka att, fast jag har mycket dåligt minne, jag ändå tror, att jag minns rättare än han, då han sade, att afdelningens hemställan var rent bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Det var det, såvidt jag erinrade mig, icke, utan det var ett upprepande af förra riksdagens beslut, att Hälsingborg skulle få 3,000 kronor af ett beräknadt öfverskott, således icke ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag utan ett erkännande af att Hälsingborg behöfde och hade gjort sig förtjänt af att få 3,000 kronor. Afdelningen föreslog, att Hälsingborg skulle få 3,000 kronor, och man ansåg att detta belopp kunde erhållas på det sättet, att särskildt icke så rikt anslag beviljades till Göteborgs handelsskola. Sådan var ståndpunkten, och ledamoten af afdelningen minnes uppenbarligen fel.

Anslag till handelsundersvisningen.
(Forts.)

Om nu Riksdagen skulle gå in på hvad friherre Beck-Friis yrkat, skulle Riksdagen frågå hvad Riksdagen uttryckligen och enhälligt beslutat vid förliden riksdag, nämligen att Hälsingborg borde få 3,000 kronor. Nu har friherre Beck-Friis i sitt förra yttrande sagt, att genom att nu gå med på utskottets eller herr Lindblads förslag skulle man föregripa och lägga hinder i vägen för resultatet af utredningen. Nej, tvärtom, då ställer man sig i öfverensstämmelse med den gjorda utredningen, ty den kommitté, som har haft ärendet till behandling, har förordat, att Hälsingborg skulle få sina 3,000 kronor.

Så har det sagts, att man icke skulle binda Riksdagen. Man binder icke Riksdagen genom ett bifall vare sig till utskottets eller till herr Lindblads förslag, icke en enda smula mer än hvad Riksdagen är bunden genom sitt sistnämnda år fattade beslut. Icke det ringaste, utan ett sådant bifall är lika bindande och det är lika icke-bindande. Och för att gifva ett rätt starkt uttryck åt att det icke är bindande, har ju utskottet uttryckligen tillagt sista stycket i motiveringen, där utskottet säger, att bifall till utskottets hemställan icke får anses prejudicera något, när ärendet kan ånyo förekomma.

Då frågan ligger så, att Riksdagen har sagt, att Hälsingborg behöfver och har gjort sig förtjänt af detta anslag, och då, äfven om anslag beviljas, detta icke skall vara på något sätt prejudicerande för kommande riksdagars beslut, synes det mig, som om Första kammaren verkligen icke borde lyssna till friherre Beck-Friis' sista reträtt, som är en reträtt icke blott från statsutskottet utan från friherre Beck-Friis själf i afdelningen, utan bifalla vare sig utskottets eller herr Lindblads förslag.

Herr E k m a n, C a r l G u s t a f: Såvidt jag förstod herr Swartz rätt, ville han göra gällande, att det rådde en principiell motsättning mellan utskottets förslag i år och det beslut Riksdagen fattade i fjol. Han yttrade, såvidt jag fattade honom rätt, att om Riksdagen kvarstannade vid fjolårets ståndpunkt, skulle han ingenting hafva att invända, men nu ansåg han den invändningen kunna göras, att utskottet föreslog beviljande af anslag till ett nytt institut. Jag kan icke förstå det resonemanget. Jag kan icke finna någon principiell mot-

*Anslag till
handelsunder-
visningen.*
(Forts.)

sättning mellan fjolårets beslut och utskottets förslag. Jämväl i fjol beslöts, att Hälsingborgs handelsinstitut skulle erhålla anslag. Skillnaden är den, att i fjol sades det, att anslaget skulle beräknas utgå af ett eventuellt öfverskott vid öfriga institut. I år kan detta icke sägas, emedan dessa institut utvidgat sin rätt att släppa in frielever på sådant sätt, att något öfverskott icke uppstått. Och då har man sagt, att beloppet skall tagas af det anslag, som för alla handelsinstitut sammanlagdt af Riksdagen beviljats. Då någon principiell motsättning, i det afseende herr Swartz gjorde gällande, enligt min åsikt icke föreligger emellan fjolårets beslut och utskottets förslag i år, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Friherre Beck-Friis, Johan: Jag skall villigt erkänna, att jag gjorde mig skyldig till ett fel, när jag sade, att afdelningen hemställde om afslag. Förhållandet var visserligen så, när afdelningen först behandlade ärendet, då voro vi alldeles eniga om att yrka afslag å motionerna, men så kom det en begäran, att man icke skulle gå så långt utan ställa sig precis på fjolårets uttalande. Detta vann anslutning och vid justeringen gick afdelningen in på att på samma sätt som i fjol hemställa att om det blefve något öfverskott, skulle Hälsingborg få del däraf. Sedermera spetsade det till sig under öfverläggningen i statsutskottet, så att summan skulle blifva 3,000 kronor, men det var ej från afdelningens ledamöter som det förslaget kom.

Herr Swartz: Blott ett par ord på grund af hvad herr Ekman yttrade därom, att jag hade orätt i hvad jag sagt, att det var en principiell olikhet emellan fjolårets beslut och innevarande års förslag.

Jag vill då säga, att jag i främsta rummet tänkte på det förslag, som kom från Kungl. Maj:t, och där är det ju tydligen en genomgående skillnad därutinnan, att Kungl. Maj:t hade föreslagit att Hälsingborg under inga förhållanden skulle kunna få understöd.

Hvad Riksdagen beträffar erkänner jag, att Riksdagen i fjol gjorde det tillägget, att Hälsingborg skulle få bidrag, om det blefve något öfver. Det har visat sig, att detta var ett löfte, som absolut ingenting betydde och som, om det upprepades i år, tydligen icke heller hade något att betyda, emedan man nu är på det klara med att ingenting skall bli öfver. Således måste ett upprepande af fjolårets beslut i sak innebära, att Hälsingborg absolut icke får någonting, liksom det innebar detsamma i fjol. Under sådana förhållanden kan jag icke annat än hålla på att, om man nu skall gå tillväga på det sätt, som statsutskottet gjort, så tager man ifrån dem, som icke hafva någonting förbrutit, för att gifva åt dem, som man, om man vill gifva dem något, bör bispringa på annat sätt.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter herr talmanen yttrade, att i afseende på föreliggande punkt, förutom beträffande motiveringen, hvartill han ville återkomma efteråt, vore fram-

ställda följande yrkanden: 1:o) att hvad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) af herr *Lindblad, Anders*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att anslagsbeloppet bestämdes till 45,000 kronor; och 3:o) af friherre *Beck-Friis, Johan*, att kammaren skulle afslå utskottets hemställan, så vidt den skilde sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och bifalla denna framställning oförändrad.

Anslag till handelsundersökningen.
(Forts.)

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande af herr *Lindblads* yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Jonsson, Olof*, begärde votering, i anledning hvaraf och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till utskottets hemställan, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i punkten 39 af sitt utlåtande nr 7 med den af herr *Anders Lindblad* föreslagna ändring, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—72;

Nej—53.

Vidkommande härefter motiveringen yttrade herr talmannen, att i afseende därpå endast yrkats, af herr *Lindblad, Anders*, att utskottets yttrande skulle godkännas med den ändring, att näst efter orden »biträda motionärernas förslag» midt på sid. 73 i det tryckta utlåtandet fortsattes sålunda: »om anslags beviljande åt sagda institut för år 1911—1912, funnit sig böra föreslå, att, i öfverensstämmelse med motionärernas hemställan i fråga om anslag för 1912—1913 för detta år åt Hälsingborgs handelsinstitut beviljas ett belopp af 3,000 kronor och att sålunda det af Kungl. Maj:t äskade anslaget höjes med denna summa.

Då utskottet sålunda tillstyrker» (o. s. v. = utskottet).

På sedermera gjord proposition bifölls herr *Lindblads* ifrågavarande yrkande.

Punkterna 40—44.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 45.

Lades till handlingarna.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 på e. m.

*Anslag till
bergsskolorna.*

Punkten 46.

Kungl. Maj:t hade i punkt 47 af föreliggande hufvudtitel i statsverkspropositionen föreslagit Riksdagen att å extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 29,650 kronor att under hufvudsakligen enahanda villkor, som hittills varit fästa vid statsunderstöd för ifrågasvarande ändamål, utgå såsom bidrag till uppehållande af undervisningen vid bergsskolorna i Filipstad och Falun, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1912 af anslaget disponera 3,000 kronor för samma ändamål.

Utskottet hade i denna punkt på uppgifna skäl hemställt, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning måtte på det sätt bifallas, att Riksdagen å extra stat för år 1913 anvisade 26,650 kronor att under hufvudsakligen enahanda villkor, som hittills varit fästa vid statsunderstöd för ifrågasvarande ändamål, utgå såsom bidrag till uppehållande af undervisningen vid bergsskolorna i Filipstad och Falun.

Herr C a r l b e r g: Vid den här punkten har statsutskottet föreslagit en nedsättning af 3,000 kronor i det anslag till de lägre bergsskolorna i Filipstad och Falun, som Kungl. Maj:t begärt. Vid ett bifall till statsutskottets förslag kommer det hufvudsakligen att gå ut öfver lärarne vid dessa skolor, som därigenom skulle gå miste om ett lönetillskott för detta år, som för dem vore väl behöfligt.

Såsom kammaren erinrar sig, uppehålls undervisningen vid de lägre bergsskolorna gemensamt af staten och Jernkontoret på det sätt, att staten lämnar ett bestämdt anslag till Jernkontoret, hvilket har skolornas förvaltning om hand. Fördelningen af omkostnaderna härför sker på sådant sätt att staten betalar $\frac{23}{38}$ af det erforderliga beloppet och Jernkontoret resten. Nu fastställdes förslidet år af Jernkontoret ny stat för dessa lägre bergsskolor, hvarigenom lärarne därstädes tillerkändes de 4 ålderstillägg, som f. n. utgå till lärarne vid de lägre tekniska elementarskolorna, ett lönetillskott som för öfrigt var synnerligen välbehöfligt och hvilket af de tekniska elementarlärarna åtnjutits sedan år 1906. Då Jernkontoret förra året antog den nya staten, skedde det under förutsättning, att proportionen vid fördelningen af kostnaderna för dessa lägre bergsskolor fortfarande skulle bibehållas. Om nu Riksdagen afslår det af Kungl. Maj:t begärda anslaget, kommer denna proportion att rubbas, och lärarna komma följaktligen att gå miste om ålderstillägget innevarande år.

*Anslag till
bergsskolorna.*
(Forts.)

Det torde böra framhållas, att bergsskolorna i Falun och Filipstad äro fullt jämförliga med de tekniska elementarskolorna, och att de företräda en synnerligen viktig gren af den tekniska undervisningen i landet. Den är afsedd för utbildande af såväl ingenjörer som blifvande arbetsförmän inom järnhandteringen; den är nämligen fördelad på tvänne linjer, en högre linje för utbildande af lägre arbetsbefäl och en lägre linje för arbetare, som sedermera kunna blifva förmän.

Herrarna känna säkerligen väl till hvilken roll järnhandteringen spelar i vårt lands hushållning och behärta säkert också vikten af att ifrågakvarande undervisning göres så god som möjligt.

För ett par år sedan blef läroverksbyggnaden för den lägre bergsskolan i Falun färdig. Denna läroverksbyggnad har tillkommit uteslutande genom tillskott af enskilda personer. Genom dess byggnad är väl sörjdt för undervisningen hvad beträffar lokaler och undervisningsmateriel.

Men för meddelandet af en god undervisning är därjämte af nöden att kunna disponera goda lärarekrafter, och det är just för att bibehålla och förvärfva sådana som den nya staten till förmån för lärarna vid dessa skolor har blifvit antagen.

Nu säger statsutskottet i sitt yttrande, att »det statsintresse, som med anslaget afses, icke syntes utskottet påkalla att, för beredande af fyllnad i det för skolorna fastställda statsanslaget för år 1912, vidtaga en ändring uti ett af Riksdagen redan fastställt anslag.» Ja, visserligen gäller det här icke annat än anslag till ett välbehöfligt lönetillägg för lärarna vid dessa skolor, men då summan är så obetydlig samt det statsintresse, som utan tvifvel denna undervisnings meddelande utgör, för närvarande tillgodoses på ett för staten så billigt sätt, hade man väl kunnat tänka sig att Kungl. Maj:ts framställning skulle af utskottet tillstyrkas. Så har nu icke skett, och jag anser mig därför, ehuru jag icke har stora förhoppningar om att lyckas, böra yrka bifall till Kungl. Maj:ts framställning.

Friherre Beck-Friis, Johan: På allt hvad den föregående ärade talaren anfört har jag icke annat än ett instämmande svar utom med afseende på yrkandet. Det långa försvar och de berömmande uttalanden, talaren hade om dessa bergsskolor, är jag öfvertygad att de till fullo förtjäna, men det är icke denna sak, som nu är föremål för meningsskiljaktighet.

Förhållandet är det, att bergsskolorna i Falun och Filipstad icke äro några statsinstitutioner, utan höra under bruks societeten och Jernkontoret, under det att Riksdagen allt sedan år 1873 lämnat ett visst årligt anslag för undervisningens bestridande vid dessa skolor. Jag vill minnas, att det är ungefär $\frac{2}{3}$ af kostnaden härför, och den återstående delen har lämnats af Jernkontoret. Vid förra årets riksdag anvisades samma belopp, som utgått allt sedan år 1905, nämligen 23,000 kronor för innevarande år. Sedan detta beslut fattats, fastställde bruks societeten ny stat för skolorna, hvarvid denna höjdes på grund af de omständigheter, hvilka herr Carlberg nyss omnämnde,

Anslag till bergsskolorna.

(Forts.)

och nu har Jernkontoret anhållit hos Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t måtte hos Riksdagen föreslå höjande af statens anslag från 23,000 kronor till 26,650 kr., hvarigenom den gamla proportionen mellan statsbidraget och Jernkontorets anslag skulle bibehållas. Men därtill kommer, att det hemställts, att Riksdagen äfven måtte bevilja 3,000 kronor för att höja innevarande års anslag, och det är i afseende härå som statsutskottet yrkat afslag. Utskottet har nämligen ansett, att då förra årets Riksdag bestämde ett anslag af 23,000 kronor för dessa bergsskolor, bör det ock vara bestämdt. Att sedermera styrelsen eller de, som hafva att bestämma häröfver, hafva höjt budgeten för det löpande året, anse vi att staten icke har med att göra, men förelså däremot, att Riksdagen måtte bevilja erforderlig höjning från och med nästkommande år. Jag kan icke tänka mig, att utblifvande af förhöjning för innevarande år skall hafva någon inverkan på det hela, då man nämligen vet, att det är Jernkontoret, som släpper till de medel, hvilka utgöra skillnaden mellan hela budgeten och statens bidrag. Afprutning gäller således endast det löpande året. Utskottet har ansett, att Riksdagen icke bör vara med om slik efterbevilning. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Larsson, Knut: Den föregående ärade talaren sade, att dessa skolor icke äro statsskolor, utan att det är Jernkontoret, som lämnat det afsevärda anslag, som erfordrades för undervisningens bestridande, och att sedermera staten gifvit ett ytterligare bidrag därtill. Jag anser det då vara så mycket mera skäl för Riksdagen att nu bevisa, att den uppskattar betydelsen af att dessa skolor hafva utmärkta lärarekrafter till sitt förfogande. Alla äro vi ju ense om den stora vikten af det tekniska underbefällets utbildning, särskildt i fråga om järntillverkningen, och i synnerhet i våra dagar. Jernkontoret har i vårt land gått i spetsen för utexperimenterande af elektrisk malmsmältning m. fl. tekniska uppfinningar, som afse järnindustrien. Det torde då vara klart, att dessa skolor så mycket mer hafva behof af framstående lärare. Förevarande förslag afser att jämnställa dessa lärare i afseende å löneförmåner med de tekniska allmänna läroverkens och jag tror denna sak är mycket behjärtansvärd, så att icke lärarna vid de lägre bergsskolorna komma i sämre ställning än lärarna vid de tekniska läroverken. Då dessutom, såsom jag nyss sade, järntillverkningen undergått mycket stora förändringar, är det af största vikt att skolornas undervisning ordnas i enlighet härmed och att lärarekrafterna således äro de bästa.

Jag ber därför att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Holmquist: Då jag är bosatt i den stad, där en af dessa skolor är belägen, och jag haft tillfälle att under många år följa skolans verksamhet, anhåller jag att få yttra några ord i frågan.

Det har sagts, att här vore fråga om blott 3,000 kronor för beredande åt dessa lärare af ålderstillägg redan under 1912, och

då frågan gällde ett så litet belopp borde man kunna låta den falla och låta dessa lärarnas rätt till ålderstillägg inträda först från och med år 1913. Man har såsom principieilt skäl för sådant yrkande påpekat, att Riksdagen redan beviljat dessa skolor anslag för 1912, och att det således vore en oegentlighet att nu ändra ett sådant riksdagsbeslut. Men, mina herrar, det har äfven inträffat något annat; det har inträffat att skolornas styrelse infört *ny stat* att gälla från och med 1912. Denna styrelse har behjärtat de synpunkter, som föranleda att skolornas lärare nu borde erhålla ålderstillägg. Men är det icke alltid vanligt, när det gäller en statsinstitution och en ny stat beslutas, att äfven bereda medel så att de personer, som af den nya staten beröras, få det som i densamma utlofvas? Det har både i den kungliga propositionen och vid andra tillfällen framhållits, att lärarna vid bergsskolorna böra vara likställda med rektorer och lektorer vid de tekniska elementarskolorna. Nu är det ju fråga om en ny stat, och drager man ut den fullständiga konsekvensen häraf, böra bergsskolornas lärare äfven från och med 1912 få de ålderstillägg, som lärarna vid de tekniska skolorna hafva haft sedan flera år. Vid en jämförelse mellan lärarna vid dessa tvenne slags skolor får man icke förbise en sak, som snarare talar till förmån för lärarna vid bergsskolorna, och det är, att dessa måste äga på samma gång framstående teoretisk utbildning och grundlig praktisk duglighet. De hafva att undervisa och utbilda dels en lägre ingenjörsklass och dels en arbetsförmansklass. Men personer, som äga både teoretiska kunskaper och praktisk duglighet i den grad, som dessa lärare måste besitta, äro synnerligen eftersökta, och det är äfven påpekadt i Kungl. Maj:ts framställning, att dessa skolor hafva att föra en ganska skarp strid med industrien, som gärna vill förvärfva dessa lärare med för dem betydligt ökad ekonomisk fördel. Nu är det ju så, att det ekonomiska har och måste hafva stor lockelse och det är därför det heter i det af en framstående man afgifna, i statsverkspropositionen omförmälda utlåtandet, att den nu föreslagna löneförhöjningen vore behöflig både för *förfärfvande* och *bibehållande* af dessa lärare.

En annan sak föranleder mig emellertid att alldeles särskildt hemställa om kammarens behjärtande af frågan om ökning af dessa löneförmåner genom beredande från och med 1912 af ifrågavarande ålderstillägg och det är den stora enskilda offervillighet, som särskildt trädt fram, då det gällt att skaffa bergsskolan i Falun ett nytt, präktigt hem. Den, som för några år sedan besökte denna skola och såg de låga lokalerna med primitiva anordningar i fråga om både laboratorier och föreläsningssalar och nu inträder i det nya präktiga huset med dess stora, ljusa och luftiga lokaler, skall finna, att det varit en stor fond af enskild offervillighet, som skapat denna nya skolbyggnad. Jag tror, att mot denna bakgrund betyder det obetydliga anslaget för år 1912 icke mycket, men min öfvertygelse

Anslag till
bergsskolorna.

(Forts.)

är, att det för dessa lärare, som hittills med stort intresse skött sitt kall, skulle vara af verkligt uppmuntrande värde. Det säges i utskottets yttrande, att »det statsintresse, som med anslaget afses, har däremot icke syntts utskottet påkalla att, för beredande af fyllnad i det för skolorna fastställda statsanslaget för år 1912, vidtaga en ändring uti ett af Riksdagen redan fastställt anslag». Men *statens intresse* är väl att vid skolorna fästa praktiskt och teoretiskt dugliga lärarekrafter, och jag tror att för ett sådant syfte har detta jämförelsevis obetydliga anslag sin ganska stora betydelse.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att för min del yrka bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Herr Gezelius: Kungl. Maj:ts proposition upplyser, att den af bruks societeten år 1911 antagna nya staten för bergsskolorna har bestämts skola gälla från och med innevarande år, under förutsättning af statsbidragets behöriga ökande. Att dessa skolor och äfven det ökade krafvet på anslag för verksamhetens upprätthållande vid dem är ett statsintresse, har också statsutskottet vitsordat genom att tillstyrka beviljande af statsbidrag från och med nästa år i enlighet med den nya staten. Det har af den sakkunniga, hvars yttrande inhämtats i frågan, vitsordats, att undervisningen i dessa skolor är af samma art och omfattning, som äligger lektorer vid de tekniska elementarläroverken. Dessa lärare åtnjuta redan sådana förmåner, som man med det ökade anslaget afser att nu bereda lärarna vid bergsskolorna. Om staten själf ombesörjde hela denna af statsintresse motiverade undervisning, skulle det icke vara fråga om att icke staten hade äfven för år 1912 fått vidkännas den ökade kostnad, som ålderstillägg för lärarna skulle medföra. Det är den omständigheten, att staten får en afsevärd handräckning vid dessa skolors upprätthållande, som skulle sätta lärarna i en sämre ställning, om man på denna praktiska fråga vill lägga den formella synpunkten, att Riksdagen en gång beslutat om anslag för år 1912.

Då icke någon här bestridit, att sakskäl tala för ökad statsbidrag äfven för år 1912 vid den förändrade förutsättning, som den nya staten gifver, synes det mig vara förhoppning om att Riksdagen skall låta sakskälen tala och alltså bifalla Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Allt hvad herr Carlberg, Holmquist och Gezelius sagt skulle hafva förefallit mig skäligen att säga, om utskottet hade bestridit riktigheten eller lämpligheten af förhöjdt statsbidrag till skolorna i fråga. Men då så icke skett, utan utskottet hvad år 1913 beträffar fullt ut biträdt Kungl. Maj:ts framställning i frågan, kan jag icke finna det befogadt att, på sätt som här föreslagits, höja detta anslag. Styrelsen för skolorna har en gång inkommit med ansökan för år 1912 och fått

den beviljad. Det nu omstridda innebär en ny framställning om ytterligare ökning af anslaget för samma år. Och hvartill skulle konsekvensen af ett bifall leda, då därigenom enskilda anstalter, sedan de redan erhållit statsbidrag, på nytt kunna inkomma med framställningar i fråga om det år, för hvilket Riksdagen fastställt budgeten i dess helhet? Här lyssnas rätt ofta och med synnerlig andakt till anföranden, som framhålla nödvändigheten för landet att iakttaga försiktighet och sparsamhet, men så fort anslagsfordringar framkomma af olika art och behjärtansvärda skäl kunna anföras, är man villig gå med på det begärda anslaget.

Det förefaller mig, att statsutskottet haft goda skäl för att intaga den ställning, som statsutskottet här gjort, och får jag därför yrka bifall till dess hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, af herr *Carlberg*, att kammaren skulle afslå utskottets hemställan, så vidt den skilde sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och bifalla denna framställning oförändrad.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i punkten 46 af sitt utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan, så vidt den skiljer sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och bifalles denna framställning oförändrad.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 79;

Nej — 34.

Punkterna 47—54.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 55.

Lades till handlingarna.

Punkterna 56—58.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 59.

Lades till handlingarna.

Punkten 60.

Utskottets hemställan bifölls.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve *Ehrensverd* aflämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående inköp af beskickningshus i Berlin.

*Angående vissa
befattnings-
hafvares vid
tekniska hög-
skolan löne-
tursrätt.*

Föredrogs ånyo statsutskottets den 23 och 26 i denna månad bordlagda utlåtande nr 23 i anledning af kamrarnas återremiss å det i punkt 50 under utskottets utlåtande nr 8 omförmälda ärende angående vissa befattningshafvares vid tekniska högskolan lönetursrätt.

I en inom Första kammaren af herr *J. E. Berglund* väckt motion (nr 39) hade föreslagits, att Riksdagen måtte besluta sådan ändring i riksdagsbeslutet af år 1909 angående löneregleringen för tekniska högskolans vaktmästare, laboratorietjänare och maskinist, att dem måtte tillerkännas rätt till tjänstårsberäkning från sin anställningsdag såsom ordinarie befattningshafvare vid högskolan.

Utskottet hade i punkt 50 af sitt utlåtande nr 8 angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel hemställt, att förevarande motion icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade denna punkt blifvit af båda kamrarna till utskottet återförvisad.

I nu föredragna utlåtande hade utskottet på åberopade skäl hemställt, att Riksdagen måtte medgifva, att följande tjänsteinnehafvare vid tekniska högskolan, nämligen förste vaktmästaren K. A. Johansson, laboratorietjänarna C. A. Svensson, F. E. Ahlstrand och E. G. Tyllström samt maskinisten C. A. Korsner, måtte, för erhållande af ålderstillägg å sina respektive tjänster från och med år 1913 eller därefter, tillgodoräkna sig den tid de före år 1910 innehaft stadigvarande anställning vid högskolan, Johansson såsom vaktmästare, Svensson, Ahlstrand och Tyllström såsom laboratorietjänare samt Korsner såsom maskinist.

Herr Berglund, Jan Erik: Jag skall icke framställa något annat yrkande än utskottets, men jag känner mig skyldig att frambära ett tack för det bemötande, som utskottet visat mig såsom mo-

tionär i detta fall. I synnerhet gäller detta afdelningens ledamöter, som behandlat ärendet. Då jag till följd af oförstånd ej från början kunde framlägga alla de handlingar, som behöfdes för ärendets belysande, måste det återremitteras, så att afdelningens och utskottets ledamöter fått dubbelt besvär.

Angående vissa befattningshafvares vid tekniska högskolan löne-tursrätt.

(Forts.)

Motionen har väl på formella skäl icke kunnat helt tillstyrkas, men jag har gjort mig förvissad om att de, som det här gäller, känna sig tillfredsställda med hvad statsutskottet föreslagit, hvadan jag yrkar bifall till dess hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning af statsutskottets den 23 och 26 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 24, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående ersättning för kyrkotionden från Skaftö annexförsamling, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af bevillningsutskottets den 23 och 26 innevarande mars bordlagda betänkanden:

nr 19, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående inskränkning af antalet förste kontrollörer vid sockerbeskattningen, och

nr 20, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 25 § 4 mom. i förordningen angående beskattning af socker,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 23 och 26 i denna månad bordlagda memorial nr 29, i anledning af återremiss från Första kammaren af vissa delar af lagutskottets utlåtande nr 26 i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 1 och 3 §§ i lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom den 4 maj 1906, lag om utsträckt tillämpning af lagen angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarna den 25 juni 1909 samt lag om utsträckt tillämpning af lagen om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarna den 25 juni 1909.

Genom en den 9 februari 1912 dagtecknad proposition, nr 28, hvilken af båda kamrarna hänvisats till lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till:

1) lag om ändrad lydelse af 1 och 3 §§ i lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom den 4 maj 1906;

- 2) lag om utsträckt tillämpning af lagen angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne den 25 juni 1909; samt
 3) lag om utsträckt tillämpning af lagen om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne den 25 juni 1909.

Med anledning däraf hade lagutskottet i utlåtande nr 26 hemställt:

att Riksdagen måtte godkänna de genom propositionen till antagande framlagda förslag till

1:o lag om ändrad lydelse af 1 och 3 §§ i lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom den 4 maj 1906,

2:o lag om utsträckt tillämpning af lagen angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne den 25 juni 1909, samt

3:o lag om utsträckt tillämpning af lagen om arrende å viss jord å landet inom Norrland och Dalarne den 25 juni 1909.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade Första kammaren, beträffande utskottets hemställan vid punkt 1), med viss ändring antagit däri omförmälda lagförslag men, i fråga om utskottets hemställan vid punkterna 2) och 3), visat utlåtandet i denna del åter till utskottet. Andra kammaren hade däremot bifallit hvad utskottet i sitt utlåtande i samtliga tre punkter hemställt.

Med anledning af hvad sålunda förekommit, hade utskottet i nu föredragna memorial hemställt, att Första kammaren måtte fatta beslut jämväl beträffande utskottets hemställan i punkterna 2) och 3).

I sammanhang härmed föredrogos ånyo de återförvisade punkterna i lagutskottets utlåtande nr 26.

Om utsträckt tillämpning af lagen angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne.

Punkten 2.

Det i denna punkt innefattade förslaget lydde sålunda:

»Lag

om utsträckt tillämpning af lagen angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne den 25 juni 1909.

Häri genom förordnas, att hvad i lagen angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne den 25 juni 1909 är stadgadt skall äga tillämpning jämväl å de delar af Gäfleborgs län, som ej äro angifna i nämnda lag.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1912; dock att lagen den 25 juni 1909 ej må tillämpas med afseende å fastighet, som genom aftal, träffadt före den 1 juli 1912, är till annan upplåten med nyttjanderätt på sådana villkor, att brukaren icke i händelse af fastighetens vanvårdande kan från nyttjanderätten skiljas.»

Herr Östberg, Johan: Jag hemställer, att i öfverensstämmelse med det beslut, som kammaren fattat under första punkten,

kammaren nu måtte besluta att gifva ifrågavarande lag följande lydelse: *Om utsträckt tillämpning af*

Härigenom förordnas, att hvad i lagen angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne den 25 juni 1909 är stadgadt skall gälla jämväl för de socknar i Hälsingland, å hvilka lagen ej tillförener äger tillämpning. *lagen angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1912 etc.

(Forts.)

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter herr talmanen yttrade, att beträffande förevarande punkt endast yrkats, af herr *Östberg, Johan*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att första stycket i den föreslagna lagen erhöle följande lydelse:

»Härigenom förordnas, att hvad i lagen angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne den 25 juni 1909 är stadgadt, skall gälla jämväl för de socknar i Hälsingland, å hvilka lagen ej tillförener äger tillämpning.»

Härefter gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan, samt vidare på godkännande af berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Punkten 3.

Ifrågavarande förslag hade följande lydelse:

»Lag

om utsträckt tillämpning af lagen om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne den 25 juni 1909.

Härigenom förordnas, att hvad i lagen om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne den 25 juni 1909 är stadgadt skall äga tillämpning jämväl å de delar af Gäfleborgs län, som ej äro angifna i nämnda lag.

Om utsträckt tillämpning af lagen om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1912. Inom det nya tillämpningsområdet skola i afseende å tillämpning af lagen den 25 juni 1909 å aftal, som träffats före den 1 juli 1912, samt samma lags förhållande till äldre lagstiftning gälla de grunder, hvilka beträffande arrende i allmänhet finnas stadgade i lagen om hvad iakttagas skall i afseende å införande af lagen om nyttjanderätt till fast egendom.»

Herr *Östberg, Johan*: Jag hemställer, att kammaren måtte besluta följande lydelse af ifrågavarande lag:

Härigenom förordnas, att hvad i lagen om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne den 25 juni 1909 är stadgadt

Om utsträckt skall gälla jämväl för de socknar i Hälsingland, å hvilka lagen ej tillämpning af tillförene äger tillämpning.

lagen om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1912 etc.

(Forts.)

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att, i afseende på föreliggande punkt annat yrkande ej förekommit, än af herr *Östberg, Johan*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att första stycket i den föreslagna lagen erhöles följande lydelse:

»Häri genom förordnas, att hvad i lagen om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne den 25 juni 1909 är stadgadt skall gälla jämväl för de socknar i Hälsingland å hvilka lagen ej tillförene äger tillämpning.»

Sedermera gjordes propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande af herr *Östbergs* yrkande, och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 23 och 26 innevarande månad bordlagda utlåtanden nr 30, i anledning af Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till lag innefattande ändring i 24 kap. 7 § rättegångsbalken, och nr 31, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående lagstiftning i visst syfte rörande bysamfälligheter, biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning af jordbruksutskottets den 23 och 26 innevarande mars bordlagda utlåtanden: nr 35, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om medgifvande att för vissa för inrättandet af Hammarsebo skogsskola erforderliga byggnadsarbeten disponera vissa medel, och nr 36, i anledning af väckta motioner om åvägabringande af utredning och förslag angående upplåtande till försäljning af vissa kronoegendomar, biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Om åtgärder mot bruket af tobak m. m.

Föredrogs ånyo Första kammarens första tillfälliga utskotts den 23 och 26 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 11, i fråga om en af herr *Lindhagen* inom Andra kammaren väckt motion, nr 258, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder mot bruket af tobak m. m.

I en inom Andra kammaren väckt motion, nr 258, som hänvisats till dess andra tillfälliga utskott, hade herr *Lindhagen* hemställt, att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära såväl en undersökning af tobaksbrukets skadliga följder för folkhälsan samt vidtagande af de åtgärder, som från det allmännas sida kunde ifrågasättas, särskildt genom upplysningsverksamheten, för att stödja ett sträfvande att bortarbeta detta bruk som ock en undersökning af kaffemissbrukets skad-

liga följder för folkhälsan samt vidtagande af de åtgärder, som från det allmännas sida kunde ifrågasättas, särskildt genom upplysningsverksamhet, för att stödja ett sträfvande att motarbeta detta missbruk.

Om åtgärder mot bruket af tobak m. m.
(Forts.)

Efter det ifrågavarande motion blifvit i hufvudsak tillstyrkt af vederbörande utskott i Andra kammaren och sedermera af kammaren bifallits, hade ärendet öfverlämnats till Första kammaren, som hänvisat detsamma till behandling af sitt första tillfälliga utskott; och hade detta sistnämnda utskott i nu föredragna utlåtande på åberopade skäl hemställt, att Första kammaren, med biträdande af Andra kammarens beslut, ville för sin del besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t snarast möjligt låta utreda, hvad från det allmännas sida, särskildt genom upplysningsverksamhet, kunde åtgöras för att stödja sträfvan- det att motarbeta missbruk af tobak och kaffe, äfvensom vidtaga de åtgärder, som häraf kunde föranledas.

Gröfve Lagerbjelke: Det Andra kammarens utskott, som först behandlat denna fråga, utgår från ett känslökäl, att något måste göras, och fortsätter sedan: »Det allmänna kan ej längre i fullständig passivitet åse, hur bruket af tobak och kaffe alltmer öfvergår till det mest påtagliga missbruk.» Nu instämmer Första kam- marens tillfälliga utskott i Andra kammarens tillfälliga utskotts motivering och får således anses gilla denna utgångspunkt. Är den- samma riktig, är också gifvet, att den bör föranleda en hemställan om skrifvelse.

Nu uppräknar emellertid Första kammarens utskott en hel rad af åtgärder, som äro afsedda att råda bot för det åsyftade missför- hållandet. Jag vill icke trötta kammaren med att änyo uppräknas dessa utan vill endast erinra att det finnes en riksdagsskrifvelse af år 1906 angående lagstiftningsåtgärder om förbud för försäljning af tobak till minderåriga. Vidare föreligger upplysning om att i åtskilliga folk- och småskolor undervisning lämnas angående det skad- liga i bruket af dessa ämnen. Vidare har folkskoleundervisnings- kommittén ägnat frågan en synnerlig uppmärksamhet uti mera än ett afseende; och slutligen har Kungl. Maj:t beviljat anslag till ut- gifvande af en folkskrift om det skadliga i kaffemissbruk, hvil- ken skall utgå i ej mindre än 300,000 exemplar. Redan dessa åtgärder synas mig vara tillräckliga för att en hemställan om skrif- velse skulle vara onödig.

Men nu tillkommer ännu något ytterligare, nämligen att Riks- dagen år 1906 beslutat i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder i syfte att undervisningen i hälsovårdslära vid våra offentliga skolor måtte blifva bättre till- godosedd än dittills varit fallet. Om man nu går till motiveringen för denna skrifvelse, finner man att där åsyftades icke blott under- visning om nyttan af positiva åtgärder såsom bad och gymnastik m. m. dyl. utan äfven om det skadliga af annat, såsom bruk och miss- bruk af narkotiska ämnen, d. v. s. just tobak och kaffe, hvarom nu

Om åtgärder är fråga. Sådan undervisning skulle meddelas uti alla våra offentliga skolor, således icke blott folk- och småskolor.

mot bruket af

tobak m. m.

(Forts.)

Att det upplysningsarbete, som bör vidtagas, i främsta rummet rör ungdomen, medgifver äfven Första kammarens utskott. Det synes mig sålunda, som vore alla behöfliga åtgärder redan vidtagna. Det föreligger två skrivelser och en hel rad af positiva åtgärder. Nu kan det ju medgifvas, att 1906 års skrivelse, som af mig åberopats, är väl gammal, men här föreligger dock en skrivelse, och det är väl anledning antaga att dessa upprepade påminnelser skola bidra till att Kungl. Maj:t ej glömmes bort denna fråga.

Jag anhåller att få yrka afslag på utskottets hemställan.

Herr H a m m a r s k j ö l d: Det är svårt att förstå, hvarför kammaren skulle afslå en begäran om skrivelse på de skäl, som den siste talaren framfört. Låt vara att utskottet omnämnt en hel del åtgärder, som redan äro vidtagna eller påtänkta att iakttagas, kvarstår dock det faktum, att, fastän Riksdagen för sex år sedan skref till Kungl. Maj:t i denna fråga, dess skrivelse ännu icke föranlett någon åtgärd. Om den icke precis drunknat i vederbörande kansli, tyckes den åtminstone hafva fått ligga till sig något länge. Vi hafva därför inom utskottet ansett, att det icke skulle skada att göra en påminnelse igen, och detta så mycket mer som under de sex år, som förflutit, sedan den förra skrifvelsen afläts, det blifvit allt mer uppenbart, huru missbruket af tobak och kaffe i betänkelig mån tilltagit. Vi hafva icke just kunnat föreslå några nya medel att motarbeta detta. Vi hafva tänkt, att det lättare skulle kunna ske efter en utredning, anbefalld af Kungl. Maj:t. Vi hafva dock påpekat ett par saker, som ej äro nämnda förut. Särskildt hafva vi tänkt oss, att man skulle kunna på lägerplatserna söka hos de värnpliktige väcka känslan för det olämpliga i det missbruk af tobak, som allmänt äger rum i form af snustuggning och dylikt, hvilket ju uppenbarligen är för hälsan skadligt — det kan icke förnekas. Och vi hafva jämväl påpekat en annan åtgärd, som kan synas liten, men som icke är utan sin betydelse, nämligen att i almanackan kunde intagas en uppsats särskildt om kaffemissbruket. Almanackan är en bok, som kommer till alla hem och som läses mycket noggrannt just i hemmen hos den folkklass, som mest missbrukat kaffet.

Då vi ansett, att det skulle vara nyttigt att ånyo fästa uppmärksamheten på det missbruk, som äger rum både af tobak och kaffe, och då vi ej kunna finna annat, än att ett afslag från kammarens sida på en så billig hemställan som denna nästan skulle kunna tolkas, som att kammaren ej intresserade sig för saken eller ansåge den vara af någon större betydelse, tillåter jag mig, herr taleman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt samt vidare på afslag

därå, och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af Första kammarens första tillfälliga utskotts den 23 och 26 innevarande mars bordlagda utlåtande nr 12, i fråga om en af herr Lindhagen inom Andra kammaren väckt motion, nr 259, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder till höjande af den personliga hygienien, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Afgåfvos följande motioner:

nr 96, af herr *Fahlén*, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ordnande af den högre skogsundervisningen;

nr 97, af herr *Barthelson*, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ordnande af den högre skogsundervisningen;

nr 98, af herr *Tamm*, angående skrifvelse till Konungen i fråga om undervisning i nationalekonomi åt elever vid skogshögskolan; och

nr 99, af grefve *Mörner*, i anledning af Kungl. Maj:ts förslag till lag om aflösning af vissa frälseräntor.

Dessa motioner blefvo hvar för sig på begäran bordlagda.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet de under sammanträdet aflämnade kungl. propositionerna.

Upplästes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, nr 45, till Konungen, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 41 § i förordningen om kommunalstyrelse på landet.

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, nr 44, till Konungen, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om rätt för skogsägare till väg öfver annans mark för skogsprodukters framforslande.

Upplästes en inlämnad ansökning af följande lydelse:

Till

Riksdagens Första kammare.

Som Kungl. Maj:t uppdragit åt mig att såsom ombud för Sverige deltaga i den sjunde internationella tuberkuloskongressen, som är afsedd att hållas i Rom från den 13 till den 21 April innevarande år samt i den internationella tuberkuloskonferens, som i samman-

hang därmed skall äga rum i nämnda stad, anhåller jag vördsamt att för fullgörande af detta uppdrag erhålla ledighet från riksdagsarbetet under tiden från och med den 11 till och med den 27 instundande April. Stockholm den 27 mars 1912.

C. Cedercrantz.

Denna anhållan bifölls.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning af väckt motion om ändring af § 18 i lagen om val till Riksdagen, och

nr 9, i anledning af väckt motion om ändring af § 2 i förordningen om landsting;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 26, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgad befogenhet för vattenfallsstyrelsen att ändra af styrelsen avslutade kontrakt, m. m.,

nr 28, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande af anslag till uppförande af vissa tillbyggnader vid sanatoriet vid Apelviken för skrofulösa barn,

nr 29, i anledning af väckt motion om rätt för riksförsäkringsanstalten att utbetala preskriberad lifränta till arbetaren Sven Andersson från Holje, och

nr 30, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens åttonde hufvudtitel;

bevillningsutskottets betänkande nr 21, i anledning af väckt motion om nedsättning af afgifterna för inrikes postanvisningar;

jordbruksutskottets memorial:

nr 37, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut angående väckt motion om rätt för hvarje svensk medborgare att i viss utsträckning afgiftsfritt idka strömmingsfiske medelst skötar inom Stockholms län, och

nr 38, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående vissa önskemål i fråga om upplåtelse af kronodomäner till småbruk; äfvensom

Första kammarens andra tillfälliga utlåtanden:

nr 7, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående beredande af möjlighet för municipalsamhällen att erhålla lån från vissa pensionsanstalter och kassor, samt

nr 8, i anledning af väckt motion angående afgiftsfria resor i vissa fall för värnpliktige.

Justerades tolf protokollsutdrag för denna dag.

På hemställan af herr talmannen medgaf kammaren, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Kammaren åtskildes kl. 2,40 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.
